

Tartu Ülikool
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Astrid Hansen

**SOOJA TOIDU KOJUVIIMISE TEENUSE
EESMÄRGIPÄRASUS JA EFEKTIIVSUS ISIKU
TOIMETULEKU TOETAMISEL TARTU LINNA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anne Rähn

Pärnu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele .....
(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....” ..... 2013. a.

TÜ Pärnu kolledži sotsiaaltöö korralduse osakonna juhataja

Tiiu Kamdron .....

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Eakatele pakutavad sotsiaalteenused.....	7
1.1. Vananev rahvastik	7
1.2. Eakatele suunatud poliitilised seisukohad.....	9
1.3. Avahooldus- ja koduhooldusteenused eakate hoolekande suunana.....	11
1.3.1. Ava- ja koduhooldusteenused Eestis.....	13
1.3.2. Ava- ja koduhooldusteenused Soomes	16
1.4. Sooja toidu kojuveo teenus eaka elukvaliteedi tõstjana.....	18
1.5. Sooja toidu kojuveo teenus Eesti erinevates kohalikes omavalitsustes	20
1.6. Sooja toidu kojuveo teenus Tartu linnas	22
2. Uurimus sooja toidu kojuveo teenusel olevate eakate klientide seas.....	24
2.1. Meetod ja valim.....	24
2.2. Respondentide üldandmed	25
2.3. Hinnang sooja toidu kojuveo teenuse kättesaadavusele, kvaliteedile ja korraldusele	27
2.4. Hinnang sooja toidu kojuveo teenuse vajalikkusele	33
2.5. Sooja toidu kojuveo teenus eaka elukvaliteedi tõstjana.....	36
2.6. Sooja toidu kojuveo teenuse arengusuunad	39
Kokkuvõte	42
Viidatud allikad.....	45
Lisad.....	49
Lisa 1. Küsimustik sooja toidu kojuveo teenusel olevatele eakatele klientidele	49
Summary	54

SISSEJUHATUS

Juba lapsepõlvest võib meenutada muinasjutte, kuidas kuri nõid või ravitseja omas võlujooki, mis tagas tervise ja igavese nooruse. Kahjuks sellist imerohtu päriselus leiutatud ei ole. Vanadus võib olla noorele hirmutav, keha ja vaim jäävad väetimaks, võib tekkida mõtteid, et pole enam kellelegi vajalik. Samas, kui säilitada positiivne ellusuhtumine, siis märkad, et ühiskond on pidevas muutumises ning muutused toimuvad ka eakatele suunatud teenuste valdkonnas.

Antud lõputöö teema on „Sooja toidu kojuviimise teenuse eesmärgipärasus ja efektiivsus isiku toimetuleku toetamisel Tartu linna näitel“. Nimetatud töö aktuaalsus seisneb selles, et sooja toidu kojuveo teenusega seonduvat on vähe uuritud, kuna eelpool nimetatud teenus on kättesaadav väga vähestes Eesti kohalikes omavalitsustes. Samas on toit üks esmastest vajadustest inimesel. Lisaks ütleb ka sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 27 p 1, et eakate toimetulekule kaasaaitamiseks neile harjumuspärasest keskkonnast ning teiste inimestega võrdväärseks eluks valla- või linnavalitsus loob võimalused odavamaks toitlustamiseks (Sotsiaalhoolekande seadus 1995).

Samuti ajendas antud teemat valima asjaolu, et Euroopa Komisjon on nimetanud 2012. aasta aktiivseks vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aastaks, seega kas ja kui palju aitab aktiivsele vananemisele kaasa sooja toidu kojuviimise teenus.

Uurimuse eesmärgiks on analüüsida Tartu linnas sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkust teenusel olevate eakate seas, nende arvamusi teenuse eesmärgipärasusest ja efektiivsusest isiku toimetuleku toetamisel. Analüüsimisel on keskendutud järgnevatele teemadele: teenuse kättesaadavus, kvaliteet, teenuse korraldus, info jõudmine

klientideni, nõudlus teenuse järele ning teenuse iseloomustus kliendi poolt. Uurimuse tulemustele baseerudes tehakse ettepanekud sooja toidu kojuviimise teenuse arendamiseks.

Uurimiseesmärgist lähtudes on käesolevas töös püstitatud järgmised uurimusküsimused:

- Kuidas hindavad teenusel olevad kliendid sooja toidu kojuviimise teenuse kättesaadavust, kvaliteeti ja korraldust?
- Kuidas hindavad teenusel olevad kliendid sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkust?
- Kas sooja toidu kojuveo teenust võib pidada eaka elukvaliteedi tõstjaks?
- Missugused on võimalikud sooja toidu kojuveo teenuse arengusuunad ja ettepanekud, et soodustada eaka toimetulekut oma kodus ja seeläbi suurendada eaka elukvaliteeti?

Uurimiseesmärgist lähtudes on käesoleva töö uurimisülesanneteks:

1. Uurimuse teoreetiline raamistik, sh ülevaade võimalikest eakate sihtrühmale sobivatest sotsiaalteenustest, mida võrreldakse Soomes eakatele pakutavate samalaadsete teenustega. Lisaks sooja toidu kojuviimise teenuse osas paralleele teiste kohalike omavalitsustega Eestis.
2. Planeerida uurimus ja koostada uurimisinstrument.
3. Koostada valim.
4. Läbi viia uurimus ja uurimuse kaudu välja selgitada teenuse kättesaadavus ja kvaliteet ning efektiivsus ja eesmärgipärasus.
5. Uurimusele baseerudes teha ettepanekud sooja toidu kojuviimise teenuse paremaks korraldamiseks.

Antud diplomitöö uurimuse osas on kasutatud kvantitatiivset uurimismeetodit ning sihtgrupi valimit, kelle moodustasid jaanuaris 2013 Tartus sooja toidu kojuveo teenusel olevad kliendid. Teenusel olevate eakate seas viidi läbi ankeetküsitlus ajavahemikul 22.03 – 16.04.2013. Uurimuses saadud andmeid on töös analüüsitud Microsoft Excel programmi abil.

Diplomitöö koosneb kahest peatükist, teoreetilisest ning empiirilisest. Teoreetiline

peatükk on jagatud kuueks alapeatükiks, millest esimeses alapeatükis on antud ülevaade rahvastiku vananemise statistilistest näitajatest. Teoreetilise peatüki teises alapeatükis on kirjeldatud Eesti poliitika suunatusest eakatele. Edasised alapeatükid kirjeldavad ja võrdlevad Eestis ja Soomes pakutavaid ava-ja koduhooldusteenuseid eakatele ning on selgitatud elukvaliteedi erinevaid vaatenurki. Teoreetilise peatüki viimases kahes alapeatükis on toodud võrdlusi sooja toidu kojuveo teenuses osas Eesti suuremates linnades ning täpsem kirjeldus Tartu linnas pakutava sooja toidu kojuveo teenusele. Teoorias on kasutatud allikate osas lähtunud nii statistika andmebaaside kaudu saadud andmetest, erinevatest varasematest eakatele suunatud uurimustest. Lisaks on kasutatud nii raamatutes kui ka internetis avaldatud teoreetilisi seisukohti.

Lõputöö empiirilises osas on kuus alapeatükki, millest esimene annab ülevaate uurimuse läbiviimisest ning uurimismeetodist. Empiirilise osa edasistes alapeatükkides on analüüsitud uuringu käigus saadud andmeid teemade kaupa: respondentide üldkirjeldus, teenusel olevate klientide hinnangud toidule, teenindusele, ning kättesaadavusele, lisaks veel teenusel oleva kliendi hinnang teenuse vajalikkusele ja -rollile elukvaliteedi tõstjana. Empiirilise peatüki lõpposas on välja toodud uuringu tulemustest lähtuvalt parendusettepanekud teenuse paremaks korraldamiseks.

Lõputöö autor tänab oma juhendajat Anne Rähn'i mõistva ja toetava suhtumise eest. Lisaks tänab töö autor küsitlusele vastanud sooja toidu kojuveo teenusel olevaid kliente, ning oma perekonda.

1. EAKATELE PAKUTAVAD SOTSIAALTEENUSED

1.1. Vananev rahvastik

Noorus ja vanadus on suhtelised mõisted, mis on pidevas muutumises inimese enda vanusega. Mida nooremad ollakse, seda vanemana juba täiskasvanuid nähakse, 40. aastane on kümneaastasele juba vana, samas 65. aastasele on neljakümnene noor inimene.

Eakate mõistet on Eesti keele selgitavas sõnaraamatus (EKSS 2013) defineeritud kui elatanud, vanemas eas olev, samas puudub konkreetne vanus, millest alates võiks inimest pidada eakaks.

Inimeste jaotamiseks vanuserühmadesse on mitmeid võimalusi. Üheks on inimeste jagamine kronoloogilise vanuse järgi. Levinud arusaama järgi ning vastavalt Eesti Vabariigi lastekaitse seadusele (LaKS) § 2 on kuni 18. eluaastane inimene laps (Eesti Vabariigi... 1992), sealt edasi noor, kuni 40. eluaasta piirini, vahemikus 40–65 keskealine ja 65-aastasest alates eakas. Teiseks võib inimesed jagada ka sotsiaalse seisundi järgi vanusegruppidesse, kus kaks esimest aastakümnet inimese elus on lapse- ja noorukiiga, kuni 65. eluaastani tööiga ja sellest edasi pensioniiga, millest alates inimene ka eakate hulka arvatakse. Erinevad jaotused on vaieldavad ja on ajapikku nihkunud ning sõltuvad jaotuste aluseks võetud kriteeriumitest, samas ollakse kõige ühtsemalt seisukohal, et eakas algab 65. eluaastast. Sellist eakate vanuselist jaotust võib põhjendada ka asjaoluga, et enamasti algab pensioniiga arengumaades just sellest vanusest. (Malm 2004: 8)

Samas peaks mõistele eakas pöörama tähelepanu enne 65. eluaastat, sest tihti lõpeb aktiivne tööturul osalemine enne 65- eluaastat. Näiteks 2011. aastal Euroopa Komisjoni

tellimusel 15-aastaste ja vanemate elanike seas aktiivsena vananemise teemal läbi viidud küsitluse põhjal peetakse Eestis inimest vanaks keskmiselt 62 aasta vanuselt, mis on praegu Eestis kehtiv pensionile jäämise vanus. Samas võib eaka mõistele vastuse leidagi rollimuutusest ehk inimest hakatakse pidama vanaks siis, kui ta enam ei tööta või ei ole aktiivne. (Sirotkina 2012: 6)

Pidevalt arenev meditsiin ning aina paremad elamistingimused on viinud kõrgemal arengutasemel olevad riigid, seal hulgas ka Eesti, uue ja pidevalt areneva probleemini – rahvastiku vananemiseni. Rahvastiku vananemise protsess tähendab seda, et üle 65-aastaste inimeste hulk suureneb, kuid tööealiste 15 kuni 65- aastaste ja laste hulk samas väheneb. Seesugune muutus on viimaste kümnete aastate jooksul toimunud nii Eestis kui ka mujal Euroopa Liidu liikmesmaades ja kogu maailmas.

Euroopa Liidu statistikaamet (edaspidi Eurostat) andmete kohaselt oli aastal 2010 kogu maailma laste, vanuses 0-14 aastat, osakaal kogu maailma rahvaarvust 40,8% ning prognoositav laste osakaal maailma rahvaarvust aastaks 2060 on 18,7%. Samas eakate, üle 65- aastaste, osakaal aastal 2010 kogu maailma rahvaarvust moodustas 11,6% ning on aastaks 2060 prognoositud tõusma 22,3%-ni. Sellise statistika uurimisel on alust prognoosida, et viiekümne aasta jooksul väheneb laste osakaal rohkem kui 20% ning eakate osakaal samas suureneb rohkem kui 10%.

Aastal 2001 moodustas Euroopa Liidus 65- aastaste inimeste osakaal Euroopa Liitu kuuluvast kogurahvastiku arvust 15,8 %. 2011. aastal moodustas aga Euroopa Liidus üle 65. aastaste inimeste osakaal kogurahvastiku arvust 17,5%. (Eurostat 2013)

Eestis oli 1993. aastal 1 511 303 inimest, kellest üle 65. aastaseid oli 188 640, moodustades rahva koguarvust 12,5 %. Aastal 2011 oli Eestis 1 340 194 inimest ning siis oli 65. aastaseid ja vanemaid isikuid 228 122, moodustades kogu Eesti elanikkonnast ligikaudu 17%. Samast nähtub, et 0-14 aasta vanuseid oli 205 700 ja 15-65- aastaseid inimesi oli 906 372, mis moodustasid Eesti elanikkonnast vastavalt 15,4% ja 67,6%. Prognoositav rahvaarv Eestis aastaks 2023 on 1 322 049 ning neist üle 65. aastaseid on 250 415 moodustades kogu rahvaarvust ennustuste kohaselt 18,9% .(Eesti Statistikaamet 2013)

Rahvastiku vananemise kohta võib tõestust leida ka sünnimomendil elada jäänud aastate statistikat uurides, näiteks aastal 1993 oli sünnimomendil eestlaste oodatavaks elueaks 67,9 aastat, aastal 2011 aga 76,28 aastat, antud ajavahemikul on muudatus olnud rohkem kui kaheksa aastat. Oodatav keskmine eluiga sünnimomendil aastaks 2050 on prognooside kohaselt Eestis 79,4 aastat. (Eesti Statistikaamet 2013)

1.2. Eakatele suunatud poliitilised seisukohad

Demograafilised muutused näitavad, et üha rohkem inimesi elab kõrge eani, mistõttu vanaduspõlve veetmine terve ja aktiivsena on üks suuremaid väljakutseid eakatele suunatud poliitika kujundamisel. Eakatepoliitikale peaks tähelepanu pöörama kui eakate osakaal ühiskonnas ületab 7% piiri (Sotsiaalse kaitse... 2008). Arvestades statistilisi näitajaid on seitsme protsendi piir ületatud juba rohkem kui 20 aastat tagasi, mistõttu võib leida ka enam kui 10. aasta taguseid poliitilise sisuga dokumente ja erinevaid aruandeid, millest nähtub eakatele suunatust.

Nii nagu igal teisel ühiskonna liikmel on vanuril õigus väärrikale kohtlemisele, privaatsusele, kindlale sissetulekule, eluruumile, ohutule keskkonnale, ravi- ja hoolekandeteenustele, aktiivsele puhkusele, osavõtule kultuurielust, teadmiste täiendamisele, elukoha valikule ning kaasarääkimisele ühiskonna asjades (Eesti vanuripoliitika alused 1999).

1999. aasta mais tuli Euroopa Liit välja poliitilise dokumendiga “Euroopa igale eale”, mille läbivaks märksõnaks oli aktiivne vananemine. Rõhutatakse, et vanaduspõlveks piisava sissetuleku kindlustamise kõrval on niisama oluline eakatele inimestele igakülgsete võimaluste loomine aktiivseks eluks – töötamiseks, enesetäiendamiseks, oma huvialadega tegelemiseks, vaba aja veetmiseks, kultuuri- ja ühiskonnaelus osalemiseks. Samuti on vaja pikendada kvaliteetset eluiga ning toetada eakate inimeste iseseisvat toimetulekut, näiteks terviseprogrammide, tervishoiu-, rehabiliteerimise ja hooldusteenuste abil. (Eakate poliitika 2013)

Eakate poliitika tegevused on suunatud eakate tervisliku seisundi säilitamisele, juurdepääsetava keskkonna loomisele kaasa aitamisele, mitteformaalse hoolduse toetamisele, eakate võimalikult iseseisva ja aktiivse toimetuleku toetamisele, eakate

terve ja aktiivse elustiili edendamisele, eakate tööhõive edendamisele ning ühiskonna teadlikkuse suurendamisele aktiivsest vananemisest (Sotsiaalse kaitse...2008).

Kaasaegne Eesti eakate poliitika rajaneb rahvusvahelisel põhimõttel "Ühiskond kõigile!". Ühiskond koosneb eri vanuses inimestest, kellel peab olema võimalus osaleda ühiskonnaelus east sõltumatult. Muutused suhtumises vananemisse ja eakatesse inimestesse võimaldavad tugevdada inimestevahelist hoolimist ja sotsiaalset kaasatust. Vananemine ei ole mitte ainult negatiivne protsess, vaid seda saab vaadata kui võimalust ja muutust, mis saab kasu tuua kogu ühiskonnale. Aktiivne vananemine tähendab eelkõige keskendumist vanemaealiste töötajate integratsioonile, nende tööalase konkurentsivõime tõstmisele ning varase tööturult lahkumise välistamisele, kuid selle kõrval on olulised ka inimeste endi aktiivne lähenemine vananemisse ja vanadusse. Eakatele inimestele on vajalik luua piisavalt võimalusi igapäevaelus ja ühiskonna arendamises osalemiseks ning neid puudutavate otsuste langetamisel. (Eesti vanuripoliitika 2013)

Aasta 2012 on Euroopa Komisjoni poolt kuulutatud aktiivsenä vananemise ja põlvkondade vahelise solidaarsuse Euroopa aastaks. Seoses sellega peeti erinevaid konverentse ja seminare ning anti välja publikatsioone, et järjekordselt koondada tähelepanu eakatele ühiskonnas. Aktiivsenä vananemise aasta andis hea võimaluse meie inimeste teadlikkuse tõstmiseks eakatega seonduvatest probleemidest, samuti suunas poliitikakujundajaid ja sidusrühmi aktiivsenä vananemise ideid levitama ning välja töötama strateegiaid. Aktiivsenä vananemise seisukohalt on küsimus vanemaealiste võimalustes ja soovis võimalus kujundada keskkonda nii, et kõigil inimestel oleks mugav oma igapäeva toimetusi teha. Vanemate inimeste puhul kasutatakse ka kitsamat mõistet „vanusesõbralik keskkond”. Kavandatava strateegia üks meede on näiteks, suunatud sellele, et ennetada ja vähendada vanemaealiste sotsiaalset tõrjutust, plaanis on toetada universaalse disaini põhimõtete rakendamist, parandada vanemaealiste liikumisvõimalusi, sealhulgas liiklus ja transpordikorraldust. (Sirotkina 2012: 7-8)

Aktiivsenä vananemise strateegia 2013-2020 kohaselt tähendab aktiivsenä vananemine kestvat osalemist sotsiaalsetes, majanduslikes, kultuurilistes, vaimsetes ja igapäeva suhetes ning elukvaliteedi tagamist. Ning sama strateegia kohaselt on aktiivsenä vananemise eesmärgiks vanemaealiste elukvaliteedi tõstmine ning nende sotsiaalse

kaasatuse ja aktiivse ühiskonnaelus osalemise suurendamine. (Aktiivsena vananemise...2012)

Tallinna Ülikooli sotsiaalpoliitika professor Lauri Leppiku sõnul on Euroopa aktiivsena vananemisele ja põlvkondade vahelisele solidaarsusele pühendatud 2012 aasta seotud lootusega, et suurem aktiivsus kõrgema vanuseni koos pere ja põlvkondade vahelise solidaarsusega on need jõud, mis Euroopa ühiskonnad rahvastiku vananemisega seotud muutustest läbi veavad (Riigikogu arutas...2013).

Kõik eakatele suunatud poliitilised tegevused rõhutavad võimalikult aktiivseid eluviise juba varem, kui eakal pole veel tekkinud probleeme iseseisva toimetulekuga.. Järjest enam on loodud võimalusi suhtlemiseks, õppimiseks, pidevalt arendatakse abivahendeid, et eakas saaks iseseisvalt hakkama ja liikuda ka väljaspool kodu. Samuti aina rohkem rõhutatakse perekonna kohustusi oma lähedaste hoolitsemise osas. Olenemata võimalustest olla tegus ja aktiivselt vananeda kipuvad vanadusega kaasneva erinevad haigused ja ka ealised iseärasused ning muutused nii füüsilises kui ka vaimses seisundis, mistõttu vajavad paljud eakad (65+) erinevaid sotsiaalteenuseid.

1.3. Avahooldus- ja koduhooldusteenused eakate hoolekande suunana

Ilmselt on vähe neid inimesi, kellele meeldiks olla ja elada oma kodu asemel kusagil hooldushaiglas või hooldekodus, mistõttu peaks tähelepanu olema suunatud isiku toimetuleku toetamisel tema enda kodus. Selline kodus olemine on kindlasti üks võimalusi säilitada iseseisvus ja seeläbi väärikas vananemine.

Eakate hoolekannet on jagatud arenenud riikides kolmeks: põetushaiglad, vanadekodud ja koduhooldus teenused. Koduhooldus toetab eakate, kes tahavad ning kes saavad oma kodus hakkama, toimetulekut. Kaasaegses sotsiaalpoliitikas on koduhooldust rõhutatud ja laiendatud vastavalt vajadustele. Seda ka asjaolul, et koduhooldusteenus on odavam kui põetushaigla või vanadekodu teenus. (Ewijk 2010: 124)

Eestis jagatakse eakate hoolekannet pigem institutsionaalseks ja mitte-institutsionaalseks, mis tähendab, et eaka eest hoolitsemine toimub, kas asutuses (hooldushaigla, hooldekodu) või kodus (koduhooldusteenused).

Samal ajal, kui iseseisev elamine on põhimõtteliselt soovitud, võib elamine eakatele suunatud asutuses olla sobilikuks alternatiiviks olukordades, kus on vajalik pakkuda hoolduse kõrget ning professionaalset taset ja vältida sotsiaalset tõrjutust. Kõrge taseme saavutamiseks on vajalik välja töötada hooldusteenuste kvaliteedistandard olenemata kohast, kus hooldust pakutakse. Arvestades suurt nõudlust hooldamisele kodus, on üha olulisem luua tõhusaid strateegiaid toetamaks mitteformaalseid hooldajaid. (Iseseisvus ja... 2013) Samuti ei saa vähemoluliseks pidada erinevaid tugiteenuseid, et toetada isiku kodus elamist ja toimetulekut.

Pidev rahvastiku vananemine ja otstarbekusele suunatus on nõudnud kindlasti suuremat tähelepanu eakatele suunatud ava- ja koduhooldusteenuste arendamisele. Eakate seas läbi viidud varasemad uuringud näitavad, et vanurid vajavad sotsiaalteenustest kõige enam just koduhooldust. (Medar, Tamberg 2001: 81)

Eakate inimeste toimetulekut ja teenuseid puudutavas uurimuses (2001) kajastub selgesti vajadus just mitmesuguste avahooldusteenuste järele. Nimetatud uurimuses on eraldi välja toodud sotsiaaltöötajate hinnangud, mille järgi sõltub eakate elu-olu parandamine eeskätt ava- ja eriti koduteenuste laiendamisest, nende kvaliteedi parandamisest ja kättesaadavuse tagamisest. (Tulva, Kiis 2001)

Teenus peab olema kättesaadav kõikidele isikutele, kelle puhul on tuvastatud abivajadus ning sobivaks teenuseks on hinnatud koduteenus. Sotsiaalministeeriumi andmetel osutati 2011. aastal koduteenust 6116 inimesele, neist eakaid (65+) oli 3351. Kõige rohkem koduteenuse kasutajaid on Tallinnas ning kõige vähem Hiiu- ja Järvamaal. Koduteenuse kasutajatest elas 2011. aastal üksi 80% ning perede koosseisus 20%. Aastal 2011. pakkus 78,3% kõikidest Eesti kohalikest omavalitsustest koduteenust, samas on koduteenuste osutamise järjepidevus erinev. (Koduteenus 2013)

Eeltoodule tuginedes, oleks kindlasti vaja arendada koduhooldusteenust, parandada kättesaadavust ning ühtlustada kvaliteeti ja teenuseid, mida koduhooldusel olevatele klientidele pakutakse.

1.3.1. Ava- ja koduhooldusteenused Eestis

Eestis pakutavad ava- ja koduhooldusteenused on jagatud kolmeks:

- kodus osutatavad teenused ehk koduhooldusteenused, mille alla kuuluvad näiteks: kodu kohandamine, nõustamine, juhendamine ja hooldamine jms. Koduhooldusteenuse juures on arenemisyrgus ka kodune õendushooldusteenus;
- väljaspool kodu osutatavad teenused, milledeks on võimalused aktiivseks tegevuseks päevakeskustes;
- tugiteenused nagu näiteks eritransport, abivahendid, toitlustamine, sauna- ja pesupesemisteenus (Medar, M. ja Medar, E. 2007: 246).

Alljärgnevalt on kirjeldatud sotsiaalteenuseid, mis sobivad või oleksid sobivad eaka isiku toimetuleku võime suurendamiseks tema kodus.

- Täiskasvanu hooldamine ja hooldaja määramine - hooldaja määramine on üheks hooldamise korraldamise viisiks. Hooldaja määratakse kohaliku omavalitsuse poolt hooldust vajavale isikule hooldaja ja hooldatava soovil ning on reguleeritud SHS § 28². Hooldaja määramine aitab kaasa hooldamist vajava isiku hooldamisele tema enda kodus. Sageli saab hooldatav ise hooldaja n-ö valida, juhul kui hooldaja ja hooldatav on sugulased või tuttavad. Hooldaja määramisest võib kohalik omavalitsus keelduda tulenevalt perekonnaseaduse §-dest (PKS) 96 ja 97, milles on määratletud ülalpidamist andma ja saama kohustatud isikud. Nimelt sätestatakse PKS § 96 ja 97., et ülalpidamist on kohustatud andma täisealised esimese ja teise astme ülenejad ja alanejad sugulased ning samuti seda ka vajadusel saama. Lisaks võiks hooldaja määramisest keelduda viidates Eesti Vabariigi põhiseaduse § 27, mille kohaselt on perekond kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest. (Eesti Vabariigi 1992)

- Eluasemeteenus – eluaseme kasutada andmine isikule või perekonnale, kes ei ole ise suutelised ega võimelised seda endale või oma perekonnale tagama. Lisaks on eluasemeteenuseks ka isikute (kellel on raskusi eluruumis liikumise, endaga toimetuleku või suhtlemisega) abistamine eluruumi kohandamisel või sobivama eluruumi saamisel. (Medar, M. ja Medar, E. 2007: 258)
- Koduteenused – vastavalt SHS §-le 13 on koduteenused isikule kodustes tingimustes osutatavad teenused, mis aitavad tal harjumuspärases keskkonnas toime tulla (Sotsiaalhoolekande seadus 1995). Koduteenuseid võivad osutada erinevad linnaasutused või kolmas sektor. Koduteenuseid osutatakse isikule tasuta, soodustingimustel või tasu eest. Koduteenuste osutamise osas sõlmitakse teenuse pakkuja ja kliendi vahel leping, milles fikseeritakse konkreetsed teenused ja teenuse mahud, mida ja kui palju kliendile osutatakse. (Medar, M. ja Medar, E. 2007: 258)

Koduteenus on mõeldud isikutele, kellel on terviseseisundist, tegevusvõimest või elukeskkonnast tulenevalt kõrvalabivajadus kodustes tingimustes igapäevaeluks vajalike toimingute sooritamisel ja väljaspool kodu asjaajamisel. Tegevusvõime koosneb tegevustervikutest (enese eest hoolitsemine, töö ja vaba aeg) ning tegevusvalmidustest (sensomotoorsed, kognitiivsed ja psühhosotsiaalsed). Tegevusvõime alalhoidmise ja edendamise eesmärk on inimese toimetulek igapäevastes toimetustes ja tegemistes. Isiku kõrvalabi vajadus tuleneb tegevusvõimest teatud tegevuste sooritamiseks, näiteks ei pruugi inimene suuta süüa valmistada või terviseseisundi probleemi tõttu ise poes käia. (Koduteenus 2013)

- Sotsiaalnõustamine - isikule vajaliku teabe andmine sotsiaalsetest õigustest ja seaduslike huvide kaitsmise võimalustest ning abistamine konkreetsete sotsiaalsete probleemide lahendamisel edaspidise toimetuleku soodustamiseks (Sotsiaalhoolekande seadus 1995).
- Hooldus-põetusteenus, mida võib võrrelda koduõendusteenusega. Koduõendus-teenuse eesmärk on pakkuda õendusabi patsientidele, kes ei vaja haiglaravi, kuid kelle tervislik seisund vajab õendusabi. Koduõendus on esmatasandi õendusteenus, mida osutatakse patsiendi kodus (Kruup 2013). Seesugune teenus on siiski sotsiaalteenusena Eestis veel arenemisjärgus ning seesugusele teenusele

suunamine käib tavaliselt perearsti kaudu ning kuulub rohkem tervishoiuteenuse valdkonda.

- Päevakeskus on SHS § 18 lg 1 p 1 kohaselt päevast hooldamist osutav asutus. Päevakeskuste tegevuse eesmärgiks on täiskasvanute puhul toetada aktiivset suhtlemist, ennetada toimetulekuprobleeme või toetada igapäevast toimetulekut. Päevakeskus on kohalike omavalitsuse või mittetulundusühingu poolt loodud keskus, kus pakutakse võimalust soodustingimustel avalikke teenuseid kasutada ja vaba aega veeta. Päevakeskuste juures soodustingimustel avalikud teenused on näiteks pesu pesemine, juuksuriteenus, toitlustamine või sauna kasutamine. Lisaks tegutsevad päevakeskustes tugigrupid, korraldatakse koolitusi ja huviringe. (Mis on...2013)

Lisaks eeltoodud teenustele pakutakse enamjaolt tugiteenustena eaka toimetuleku võime tõstmisel või säilitamisel soodustingimustel abivahendi soetamise teenust, transporditeenust, rehabilitatsiooniteenust ja toitlustamise teenust. Samas just seesugused tugiteenused, mis võivad tunduda pisiasjadena, osutuvad sageli kõige olulisemaks. Kui eakal puuduvad abivahendid liikumiseks, näiteks karkude või raamide näol on tõenäoline, et eakas jääb kiiremini voodihaigeks ning vajab hiljem võibolla seeläbi rohkem hooldajate ja põetajate abi. Sama võrdluse saab tuua ka transporditeenusega - mida paremad võimalused on eakal liikumiseks, ühiskonna tegevustes osalemiseks, ka arsti juures käimiseks, seda tõenäolisem on, et eakas on kõrgema eani aktiivsem ja saab tugiteenuste abil rohkem iseseisvalt hakkama, säilitades oma väärikuse. Tugiteenused on tavaliselt kliendipoolse omaosalusega, kusjuures kohalik omavalitsus kompenseerib sageli osaliselt teenuse maksumuse või teenusega seotud transpordikulud.

Aastal 2001 eakate ja sotsiaaltöötajate seas läbiviidud uuringu tulemustest nähtub, et sotsiaaltöötajad märgivad kõige rohkem eaka toimetulekut toetavateks teenusteks eakale transporditeenuse pakkumist ning sooja toidu kojuveo teenust (Kiis, Tulva 2001: 16).

Eesti terviseuuringust (2006) saab järeldada, et ühes vanusega suureneb pidevalt abivajadus kodutoimingutes, sealhulgas ka toiduvalmistamisel. Samuti halveneb vastavalt vanusele ka liikumisvõime ning seeläbi kõrvalise abi või abivahendite vajadus. (Altmets, Karelson 2010: 97-98)

Kindlasti ei jõua erinevad sotsiaalteenused eakateni või üldse abivajajateni, probleemideks sotsiaalteenuste korraldamisel peetakse sotsiaalteenuste vähest mitmekesisust, ennetavate teenuste väikest osatähtsust leevendavate hoolekandeteenuste kõrval, sotsiaalteenuste ebahühtlast kättesaadavust regiooniti ja sotsiaalteenuseid osutavate inimeste vähesust (Vaesuse leevendamine...1999 : 25).

Tugiteenuste ja üldse sotsiaalteenuste kättesaadavus on piirkonniti erinev, mistõttu on suuremates linnades elavatele eakatele pakutavate teenuste valik mitmekülgsem. Samuti on Eestis siiski kasutusel pigem leevendav sotsiaaltöö kui ennetav.

1.3.2. Ava- ja koduhooldusteenused Soomes

Ilmselt on Eestis paljuski lähtunud Soomes toimivast eakate hoolekandesüsteemist. Sarnaselt Eestiga on näiteks korraldatud eakatele koduhooldusteenused s.t. koduteenused, mille sisuks on abi osutamine eakale inimesele, üldiselt üle 75. aastastele nende kodus. Koduteenuseid antakse nõrgenenud tegevusvõime korral kõikidele, mitte ainult eakatele isikutele sõltuvalt olukorrast peres, ka üleväsimuse, haiguse, sünnituse, või mingi muu sarnase olukorra tekkimisel, et toime tulla tavapärase toimingutega. (Välikangas 2006)

Seaduse järgi on kliendil õigus saada sotsiaalhoolduse täideviijalt kvaliteetset sotsiaalhooldust ning head suhtumist teenuse saajasse ilma diskrimineerimiseta (Social welfare...2013). Vähem oluliseks ei saa pidada ka asjaolu, et Soomes pakutakse abivajajatele teenuseid lähtuvalt isikust, mitte institutsioonist ning püütakse enam tegeleda ennetava sotsiaaltööga, tehes koostööd erinevate võrgustikega, näiteks haiglate ja koolidega (Social welfare...2006: 9).

Soomes, võrreldes Eestiga on rohkem arenenud erinevad sotsiaalsed võrgustikud eakate ümber, suheldakse rohkem, ollakse rohkem sotsiaalselt kaasatud, lisaks on paremini kaasatud vabatahtlikud eakate eest hoolitsema ja samuti koguduse liikmed, mistõttu algab Soomes tavaliselt koduhooldust vajava eaka vanus peale 75. eluaastat. Samas erinevaid tugiteenuseid ja päevakeskusi kasutatakse ka juba 65. eluaastast.

Koduteenused on Soomes kliendile tasuta eest, omaosalus sõltub kliendi brutosissetulekust ning teenust saadud tundide arvust. Tugiteenustele on samas kindlad tasud, mis ei sõltu eaka sissetulekutest. Sealsed tugiteenused on näiteks järgmised:

- söögiteenus;
- saunateenus;
- pesu pesemine, hind arvestatakse masinatäie järgi;
- transporditeenus bussi pileti hind n.ö. ühe otsa pilet;
- turvatelefoniteenus: linna turvatelefon või oma turvatelefon;
- öövalve – valvekorra maks arvestatakse ühelt külastuskorralt. (Välikangas 2006)

Eestis võiks võrrelda Soomes pakutavat omastehoolduse toetust meil hooldaja määramisega, kuid päris ühtemoodi pole nad reguleeritud. Soomes on omastehoolduse toetus eaka, puudega või kroonilise haige kodus toimuva põetuse/hoolduse tagamiseks antav tasuta või teenus, mille sisu on määratletud sotsiaalhoolekande osakonna ja omastehooldaja poolt üheskoos koostatud põetus/hooldusplaanis. Soomes makstakse suuremat omastehoolduse toetust neile omastehooldajatele, kelle osutatav hooldustöö on eriti siduv (siduvuse astme määravad omavalitsused ise), miinimum tasuks 2006.aastal oli 300 eurot kuus. Lisaks on Soomes võimalus võtta hooldajal vaba päev. Hooldajatele vabade päevade võimaldamine kuulub omavalitsuste kohustuste hulka ning seesuguste vabade päevade võimaldamine osutatakse vabatahtlike, koduhoidjate või valla sotsiaaltöötajate poolt. (Omastehooldusest Eestis)

Lisaks on Soomes, mõnedes kohalikes omavalitsustes, kasutusel teenusedel, mille eesmärgiks on anda tuge eakatele inimestele iseseisva elamisega hakkama saamiseks tema enda kodus, näiteks koristusteenused ja väikesed korrastustööd. Näiteks Hämeenlinnas võidakse teenusedel anda 75 aastat täitunutele ja/või piiratud teovõimetega isikutele, kes ei kasuta koduteenuseid ja keda võidakse maksuameti andmete põhjal pidada väikese sissetulekuga isikute hulka. (Välikangas 2006)

Veel on Soome iga kohaliku omavalitsuse juures tööl sotsiaalteenuste ombudsman, kelle tööks on jälgida teenuste pakkumist klientidele, et ei rikutaks klientide õigusi. Lisaks on ombudsmani kohustuseks sotsiaalteenusel olevatele klientidele vajaliku informatsiooni jagamine. (Social welfare...2006: 28)

1.4. Sooja toidu kojuveo teenus eaka elukvaliteedi tõstjana

Seoses eakate osakaalu suurenemisega pööratakse aina enam tähelepanu eakate aktiivsele vananemisele. WHO (Maailma Terviseorganisatsioon) määratleb aktiivset vananemist kui protsessi, millega optimeeritakse võimalused heaks terviseks, turvalisuseks ja osalemiseks, et koos vananemisega paraneks ka inimese elukvaliteet (Koskinen 2008: 36).

Eduka vananemise ja heaolu käsitlused lähtuvad füsioloogilistest, psühholoogilistest ja sotsiaalsetest muutujatest. Edukas vananemine sõltub ühiskonna üldisest heaolu tasemest. Indiviidi edukas vananemine on võimalik vaid siis, kui ühiskonna heaolu tase on küllalt kõrge. (Kiis, Pihlak 2004, 38-39)

Wiman (1990) väidab, et indiviidi sotsiaalset heaolu ei saa käsitleda kui omamise, kuulumise ja olemise summat, vaid pigem kui nende tulemit. Heaolu ei ole võimalik, kui üks neist dimensioonidest on ebapiisav. Põhivajaduste rahuldamine on vajalik selleks, et elada, kuid Wiman pöörab tähelepanu ka asjaolule, et me ei ela üksnes oma põhivajaduste rahuldamiseks. (Medar 2004: 29)

Elukvaliteedi täiustamine on inimese põhieesmärk. Elukvaliteedi mõistel on mitmeid tähendusi, kuid üldiselt kuuluvad selle alla isiklik areng, tervis, majanduslik stabiilsus, eluga rahulolu ja psühholoogiline hea-olemine. Elukvaliteet on kompleksne protsess: kui mõni komponentidest on häiritud, kannatab kogu inimese elukvaliteet. (Nussbaum, Sen 1995: 28)

Siinkohal saab elukvaliteeti otseselt võrrelda ka Maslow püramiidiga. Ameerika psühholoog A. Maslow (1908 - 1970) on koostanud inimvajaduste hierarhia, kus ta rühmitab inimesele omased vajadused püramiidi kujuliselt. Kõige aluseks, millele ülejäanud ehitis ehk püramiid toetub, on inimese esmased füsioloogilised vajadused nagu eluaseme-, joogi- ja toidu-, une- ja seksuaalvajadus. Sellele toetub turvalisuse vajadus, mis tagab inimesele rahu ja kindlustunde. Turvalisusele omakorda toetub armastuse ja kuuluvuse vajadus ning vajadus tunnustuse järgi. Püramiidi tippu troonib eneseteostuse vajadus. Maslow'i teooria kohaselt hakkab inimese puhul iga järgnev

püramiidi aste tööle alles siis kui madalamal astmel olevad vajadused on rahuldatud. (Maslow 1970: 218)

Üldjuhul on elukvaliteet seda kõrgem, mida aktiivsem on inimene ise. Mida laiem on eaka sotsiaalne võrgustik, seda aktiivsemalt ta suhtleb ja see asjaolu mõjutab positiivselt ka eaka elukvaliteeti. Lisaks positiivne sotsiaalne võrgustik eaka ümber välistab või siis vähendab sellist rasket probleemi nagu üksindus. (Kasepalu 2008: 46)

Inimese sotsiaalsuse hindamisel lähtutakse kolme tingimuse olemasolust:

- koostöövõime
- suhtlemisvõime
- tegevusvõime

Neist kaks esimest on tihedalt seotud eaka rahuloluga oma staatuse ja suhetega perekonnas, suguvõsas või ühiskonnas tervikuna, ning neid võivad nõrgendada puudulikud või kehvad suhted lähedastega. Tegevusvõimet võivad nõrgendada füüsilised ja psüühilised tegurid, näiteks raskendatud liikumisvõime, mistõttu ei saa ise teha mitmeid majapidamistöid ja ei pääse teistega suhtlema. (Rannastu 2005: 53-54)

Samuti vähendab oluliselt eaka elukvaliteeti abita jäämine. Iseseisev toimetulek pakub rahulolu, kuid iseseisev hakkama saamine ja sellega seotud raskused võivad vähendada elukvaliteeti (Tulva, Pihel 2005: 34).

Eakate elukvaliteeti ja rahulolu mõjutab lisaks sotsiaalsetele teguritele ka see, kuidas inimene end füüsiliselt tunneb ehk kui hea on tema tervis. Saksa (2009) andmetel ületab Eestis halva tervisega inimeste arv hea tervisega inimeste arvu juba enne 65. eluaastat, samas kui Euroopa Liidus keskmiselt ilmneb selline muutus alles pärast 75. eluaastat. Eakate rahulolu ja subjektiivse heaolu uuringud näitavad, et need sõltuvad suurel määral inimeste tervisest ja toimetulekust ning tervishoiu- ja hoolekandeteenuste kättesaadavusest. (Saks 2009)

Põhjustena, miks vajalikke teenuseid ei ole seni saadud, tuuakse varasemates uuringutes välja vajalike rahaliste vahendite puudumist teenuse saamisega kaasnevateks väljaminekuteks, samuti asjaolu, et kohalik omavalitsus ei ole vajalikke teenuseid võimaldanud. Lisaks märgivad vanemaealised sedagi, et kuna on puudunud tungiv

vajadus, siis on nad ise hakkama saanud või ei ole selle peale tulnud, et teenust küsida, kuna puudub vastav info. (Vanemaealiste ja eakate...2010)

Samas suhtub elukvaliteedi väidetesse kriitilisemalt Paavel (2009), kes on seisukohal, et räägitakse küll eakate heaolust ja n.ö. väarikast vananemisest, kuid pole ühtselt kokkulepitud, mida see peaks tähendama ja kuidas see võiks välja näha. Millised peaksid olema inimese minimaalsed tingimused ja vajadused, et ühiskond saaks öelda, et inimene elab enamvähem normaalset elu. Tuleks mõelda näiteks küsimustele, millised on eaka elamistingimused, milline on eaka toidulaud, missuguses mahus ja kellega peaks eakal võimaldama suhelda, seesuguste küsimuste loetelu ei ole ammendav, seega pole kokkulepitud kriteeriumeis, kuidas tõlgendada mõistet väarikas vananemine. (Paavel 2009: 28)

Tervist loetakse nii elukvaliteedi aluseks kui ka eelduseks. Üks tervist parandav käitumise viis on ka toitumine, üldtuntud tõde, et inimene peab vähemalt korra päevas sooja sööki sööma, et tagada minimaalne tervis. Samas on igapäevane sooja söögi saamine tihti piiratud füüsiliste, sotsiaalsete, majanduslike ja/või kultuuriliste tegurite poolt. Kindlasti ei saa pidada väheoluliseks asjaolu, et kui tuuakse toit eakale koju, siis see polegi ainult söök, vaid ka mingil määral laieneb eaka sotsiaälvõrgustik, toimub suhtlus toidu kohale toojaga. Lisaks toidu kohaletoomisele ja eakaga suhtlemisele saab teenuse osutaja ülevaate, et eakaga on kõik korras ning sellest tuleneb mõningane kindlustunne lähedastele. Eeltoodust lähtudes tuleks pidada sooja toidu kojutoomise teenust siiski ühtlasi ka eaka elukvaliteeti tõstvaks.

1.5. Sooja toidu kojuveo teenus Eesti erinevates kohalikes omavalitsustes

Kuigi Eestis kehtiva sotsiaalhoolekande seaduse § 27 p 1 kohaselt eakate toimetulekule kaasaaitamiseks neile harjumuspärasel keskkonnas ning teiste inimestega võrdväärseks eluks valla- või linnavalitsus loob võimalused odavamaks toitlustamiseks (Sotsiaalhoolekande seadus 1995), siis pole kahjuks seesugune teenus kõikides kohalikes omavalitsustes kättesaadav. Võimalusel pakutakse n.ö supiköögi teenust, kuid sooja toidu kojuvedu on organiseeritud pigem suuremates linnades.

Alljärgnevalt on töö autori poolt antud ülevaade Eesti suurematest linnadest, kus osutatakse abivajavatele isikutele sooja toidu kojuveo teenust. Samuti on iga linna puhul lühike selgitus, kuidas seda teenust on võimalik eakal inimesel saada ja/või kuidas antud teenus on korraldatud. Info teenuse pakkumise kohta on saadud linna või teenuse pakkuja kodulehekülgedelt ning andmete puudulikkuse või puudumise korral on võetud telefoni teel ühendust konkreetse teenuse pakkuja või linnavalitsuse sotsiaaltöötajaga.

Tallinn – sooja toidu kojuvedu pakuvad mõned linnaosad, ülelinnalist ühtset süsteemi ei ole ning tavaliselt korraldavad toitlustamist päevakeskused. Teenust pakutakse pigem kõrge abivajadustega isikutele, kellel puuduvad ülalpidamiskohustusega isikud või isikutele, kelle tingimused ja võimalused ise toiduvalmistamiseks on piiratud. Teenuse saamise ja tingimused otsustab elukohajärgne linnaosa sotsiaalhoolekande osakond. Lisaks sooja toidu kojuviimisele pakuvad päevakeskused toitlustamist kohapeal ning on olemas ka supiköögid. (Toitlustamine 2013)

Pärnu – sooja toidu kojuveo teenust pakub MTÜ Pärnu Horisont, tellimuse esitamiseks tuleb kas eakal või tema esindajal eelpool nimetatud MTÜ-ga ühendust võtta. Sooja toitu tuuakse koju igapäevaselt ning üks toidu kord maksab 1,8 eurot. Toidukorrad on jagatud nii, et ülepäeviti on praad ja piim või keefir ning teistel päevadel supp ja magustoit, lisaks on toidu kõrval ka leib. MTÜ esindajaga lepitakse toidu toomise kord, sagedus ja maksmine iga kliendiga või tema esindajaga personaalselt kokku.

Haapsalu – toidu kojuviimine on korraldatud Haapsalu Sotsiaalmaja poolt, otsus toidu kojuviimise osas tehakse kodukülastuse põhjal. Võimalus valida, kas supp või praad, supi maksumuseks 1, 10 eurot liiter koos koju toomisega. Kui supi maksumuse osas on linnaga kokkulepe, siis prae hind on vastavalt sotsiaalmajas tegutseva kohviku hinnakirjale ja jääb ligikaudu kolme euro piiresse.

Viljandi – sooja toidu kojuveo teenust pakub Viljandi päevakeskus ning seitsmel päeva nädalas viiakse soe lõunasöök inimesele koju. Viljandi päevakeskuse kodulehelt nähtub, et supi maksumus on 0,85 eurot, prae hind 1,4 eurot ning magustoit maksab 0,75 eurot (Viljandi päevakeskus... 2013). Antud teenuse kasutamise osas ei ole Viljandi linnas eraldi kriteeriume, teenust võivad kasutada kõik soovijad.

Kuressaare - toitlustusteenust sooja toidu kojuviimisenä võimaldatakse liikumispuudega klientidele, kellel on raskusi iseseisvalt toidu valmistamisega ja kellel puuduvad perekonnaseaduse mõistes ülalpidamiskohustusega isikud või ülalpidamiskohustusega isikud ei ole suutelised isikule hooldust tagama kuna on ise raske või sügava puudega või psüühikahäirega. (Eakate hoolekandeteenused 2013)

1.6. Sooja toidu kojuveo teenus Tartu linnas

Vanurite hoolekande korraldamine on vastavalt Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 7 lg 1 kohaselt kohaliku omavalitsuse ülesanne (Kohaliku omavalitsuse...1993). Tartu linnas reguleerib sotsiaalabi osakonna tööd Tartu Linnavalitsuse korraldus 362, Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonna põhimääruse kinnitamine, milles on välja toodud eakate ja puuetega isikute hoolekandeteenistuse ülesanded:

- eakate ja puuetega isikute sotsiaalnõustamine,
- eestkostetasutuse ülesannete täitmine eakaid ja puuetega täisealisi isikuid puudutavates küsimustes,
- hooldusvajaduse hindamine, hoolduse seadmine ja järelevalve teostamine hooldaja tegevuse üle,
- hooldajatoetuse määramine,
- sotsiaalteenuste korraldamine eakatele ja puuetega isikutele,
- eakate ja puuetega isikute täiendavate sotsiaaltoetuste taotluste menetlemine,
- puuetega inimeste organisatsioonide tegevuse toetamine (Tartu Linnavalitsuse...2010).

Tartu Linnavalitsuse eakate ja puuetega inimeste hoolekandeteenistuse tegevuse eesmärk on tagada toimetulekuraskustes eakatele ja puuetega tartlastele teiste linnaelanikega võrdsed võimalused ja senisest kõrgem elukvaliteet. Selleks annab hoolekandeteenistus nõu, osutab hoolekandeteenuseid ja esitab ettepanekuid rahaliste toetuste määramiseks. Lisaks kõrge abivajadusega isikute iseseisva toimetuleku parandamiseks toetab Tartu Linnavalitsus sooja toidu kojuvedu, teenuse osutajaks vastavalt hankelepingule on alates 01.01.2013 OÜ Talder (Hankeleping 2013).

Toitu viiakse isikutele koju viiel päeval nädalas, esmaspäevast reedeni. Soovi korral saavad isikud tellida jahutatud ja pakendatud toitu nädalavahetusteks. Esmaspäevast reedeni pakutav toit on soe ja serveerimisvalmis. Klient tasub toidu eest toidu kättesaamisel või vastavalt kokkuleppele toidu toojaga. Valmistoitudest pakutakse igapäevaselt suppi, maksumusega 1,40 eurot, praadi, mis maksab 2,2 eurot ning magustoitu hinnaga 1,2 eurot. (Sooja toidu...2013)

Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonna ja OÜ Talder vahel sõlmitud lepingu objektiks on Tartu linnas elavatele eakatele sooja toidu valmistamine ja kojuvedu. OÜ Talder on kohustatud valmistama, pakendama ja transportima valmistoit klientidele igal päeval esmaspäevast reedeni, va riiklikud pühad, klientide taotluste alusel. Teenuse osutaja on kohustatud alustama kell 12.00 toidu laialivedu. Nädalavahetusel tarbimiseks valmistatud toit on pakendatud, jahutatud ja antakse tarbijale üle viimasel teenuse osutamise nädalapäeval. OÜ Talder on kohustatud pidama arvestust üleantud toidu ja vastuvõetud raha kohta kirjalikult ning sularaha laekumised peavad olema kliendi poolt allkirjaga kinnitatud. Samuti peab OÜ Talder koostama nädala menüü, mis antakse eelneval nädalal klientidele tutvumiseks. Teenuse osutaja saab klientide nimekirja, esmase toidusoovi ja kontaktandmed Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonnalt. Teenuse pakkuja kohustuseks on arvestada pretensioonidega valmistoidu osas ning pretensioonid söögi osas esitatakse klientide poolt Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonnale, kes edastab need vajadusel teenuse pakkujale. Tartu Linnavalitsus maksab teenuse pakkujale transpordikulu, iga läbitud kilomeetri eest teenuse osutamisel 0,40 eurot. (Hankeleping 2013)

Vestlusest Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabiosakonna eakate ja puuetega isikute hoolekandeteenistuse juhataja Indrek Soonistega selgus, et sooja toidu kojuveo teenus ei vaja mingeid lisadokumente või sotsiaaltöötaja poolset hinnangut isiku teenuse vajaduse määramiseks. Kõik eakad ja ka puuetega isikud saavad sooja toidu kojuveo teenust kasutada ning teenusena isikule seda ei vormistata. Vastava sooviga tuleb pöörduda esmalt Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabiosakonda ning sealt juba edastatakse andmed teenuse osutajale.

2. UURIMUS SOOJA TOIDU KOJUVEO TEENUSEL OLEVATE EAKATE KLIENTIDE SEAS

2.1. Meetod ja valim

Uurimuse eesmärgiks oli analüüsida Tartu linnas sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkust teenusel olevate eakate seas, nende arvamusi teenuse eesmärgipärasusest ja efektiivsusest isiku toimetuleku toetamisel. Analüüsimisel on keskendunud järgnevatele teemadele: teenuse kättesaadavus ja kvaliteet, teenuse korraldus, info jõudmine klientideni ning teenuse iseloomustus kliendi poolt.

Uurimiseesmärgist lähtudes on käesolevas töös püstitatud järgmised uurimusküsimused:

- Kuidas hindavad teenusel olevad kliendid sooja toidu kojuviimise teenuse kättesaadavust, kvaliteeti ja korraldust?
- Kuidas hindavad teenusel olevad kliendid sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkust?
- Kas sooja toidu kojuveo teenust võib pidada eaka elukvaliteedi tõstjaks?
- Missugused on võimalikud sooja toidu kojuveo teenuse arengusuunad ja ettepanekud, et soodustada eaka toimetulekut oma kodus ja seeläbi suurendada eaka elukvaliteeti?

Käesoleva uurimuse läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Ankeetküsitlus viidi läbi Tartus sooja toidu kojuveo teenusel olevate eakate klientide seas 22.03.2013 kuni 16.04.2013. Küsitlused viidi läbi klientide kodus või telefoni vahendusel. Kodukülastused lepiti iga respondendiga eelnevalt telefoni teel kokku. Samuti selgitati kõikidele respondentidele küsitluse eesmärki. Keskmiselt võttis

respondendi kodus küsitlemine aega 45 minutit, millest enamuse moodustas eaka lihtsalt ärakuulamine. Telefoniküsitlused kestsid keskmiselt 10 - 15 minutit. Mõningatel juhtudel, kui tegemist oli väga haigete ja eakate klientidega, olid küsitluse läbiviimisel abiks eaka lähedased, lapsed, lapselapsed, miniad. Arvestades respondentide vanust ja tervislikke võimeid toimus ankeetküsimustiku täitmine diplomandi poolt.

Antud uurimuse läbiviimiseks kasutati sihtgrupi valimit, kelleks olid Tartu linnas sooja toidu kojuveo teenusel olevad eakad kliendid. Küsitlus viidi läbi klientide seas, kes olid eelpool nimetatud teenusel jaanuaris 2013 aastal. Uurimuse läbiviimiseks saadi andmed Tartu Linnavalitsuse sotsiaalosakonna eakate ja puuetega isikute hoolekandeteenistusest. Jaanuaris, aastal 2013 oli teenusel olevate klientide koguarv 61 ning vastused ankeetküsitlusele saadi 40 respondendilt. Ülejäänud 20 teenusel olevat klienti, kelle andmed diplomand sai, ei vastanud telefonile või ei soovinud antud uurimuses osaleda tuues põhjenduseks asjaolu, et pole sooja toidu kojuveo teenusel enam küsitluse läbiviimise ajal. Samuti oli isikuid, kes ei olnud oma tervisliku seisundi tõttu võimelised küsimustele vastama. Lisaks jäeti valimist kõrvale üks vastaja, kes osutus 33 aastaseks ning vajas teenust tulenevalt tervislikest põhjustest.

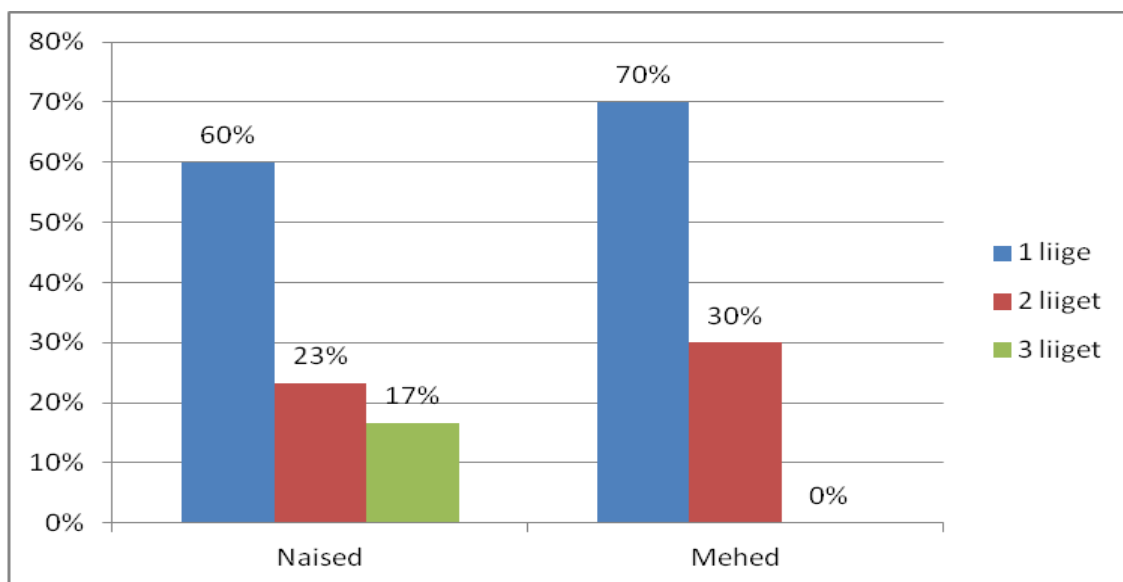
Ankeet koosnes 26-st küsimusest, enamuse ankeedis esitatud küsimustest olid valikvastustega küsimused, millest enamusele oli lisatud ka võimalus vabavastuse kirjutamiseks või kommentaari lisamiseks. Küsimused olid jaotatud kolme kategooriasse ning lisaks sisaldas ankeet küsimusi respondendi üldandmete kohta, uurimuses kasutatud ankeet on toodud lisa 1. Saadud kvantitatiivsed andmed kodeeriti ja analüüsiti Microsoft Excel programmi abil.

2.2. Respondentide üldandmed

Valimi moodustasid 25% mehed ja 75% naissoost isikud, vastavalt respondentide üldarvust siis 30 naist ja 10 meest, kes olid Tartus sooja toidu kojuveo teenusel jaanuaris 2013. Respondentide vanus jäi vahemikku alates 67. eluaastast kuni 93. eluaastani, keskmine vanus küsitletavate seas oli 82, 6 eluaastat. Vastajatest 36 inimest ütlesid, et söögi valmistamise võimalus on neil olemas, 4 inimest küsitletutest vastas, et neil puudub söögitegemise võimalus, kuid lisasid, et see on küll üldiselt majapidamises olemas, kuid nemad elavad eraldi oma toas ja söömine toimub teistest

leibkonnaliikmetest eraldi, mistõttu neil otseselt sooja söögi valmistamise võimalus puudub.

Alljärgnevalt on joonisel 1 välja toodud protsentuaalselt respondentide jagunemine soo ja leibkonnaliikmete arvu järgi.

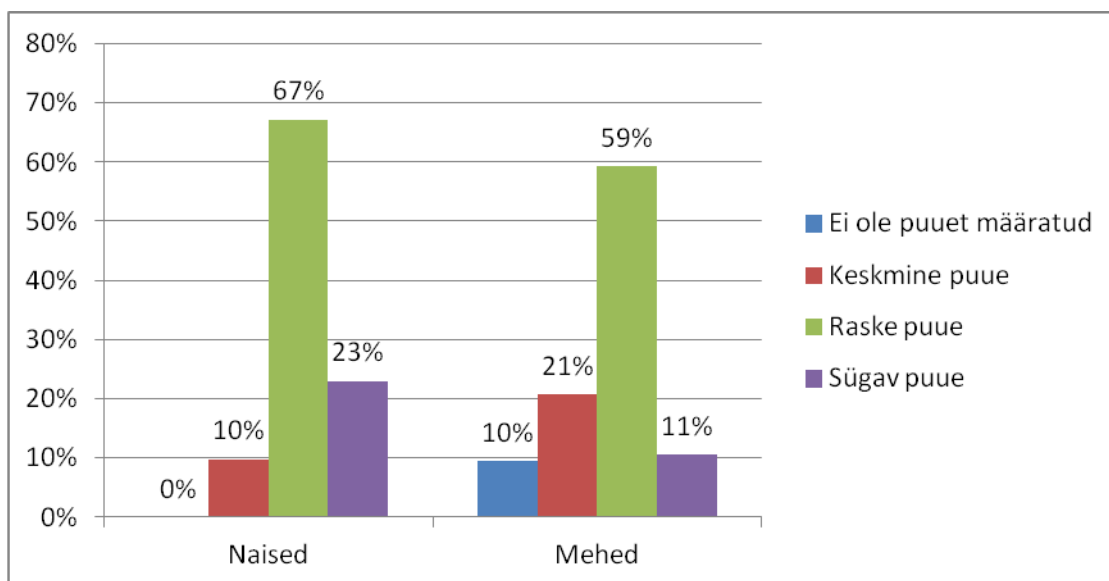
Joonis 1. Leibkonna liikmete suurus meestel ja naistel (autori koostatud).

Joonisel 1 on märgitud leibkonnaliikmete arv numbriliselt, vastavalt leibkonna suurusele. Joonisest 1 nähtub, et nii mehed kui ka naised, kes sooja toidu kojuveo teenust kasutavad, elavad enamasti üksinda, jagunedes protsentuaalselt mehed 69% ja naised 60%. Arvuliselt elas vastajatest 25 inimest üheliikmelises leibkonnas. Kolmeliikmelises leibkonnas ei elanud ükski meessoost klient ning naistest märkis leibkonna suuruseks 3 liiget 17%. Tavaliselt elati koos laste või siis lastelastega, mitme põlvkonnaga koos elamist küsitluses ei märgitud.

Paljudes kohalikes omavalitsustes on seotud teenuste saamine eakale määratud puude astmega. Paljud sotsiaalteenused määratakse eakale, kellele on määratud vähemalt raske puue. Tartu linnas näiteks hooldaja määramine ning koduhooldusteenusele määramine on seotud raske puude olemasoluga eakal.

Sooja toidu kojuveo teenus ei ole seotud eakale määratud puude astmest, seda teenust võivad kasutada kõik kõrge abivajadusega isikud iseseisva toimetuleku toetamiseks.

Küsimusele klientidele määratud puudeastmetest annab ülevaate joonis 2, milles kajastub eraldi ka naiste ja meeste osakaal.

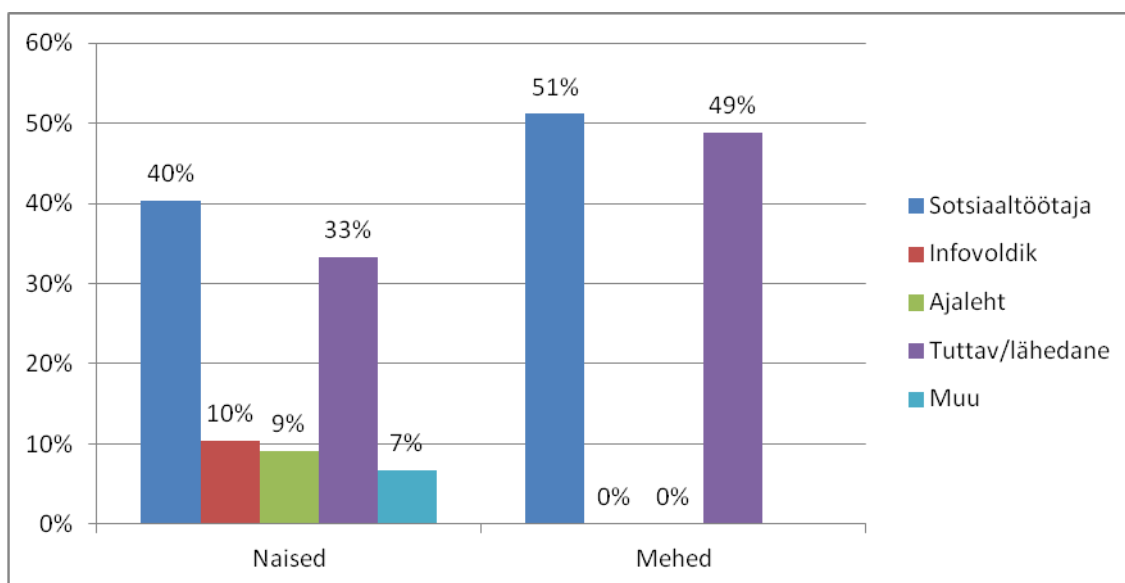
Joonis 2. Teenusel olevatele klientidele määratud puude astmed (autori koostatud).

Joonis 2 annab alust järeldada, et meessoost respondendid on parema tervise juures kui naissoost, samas ei ole valimi suurus piisav, et teha lõplike järeldusi meeste ja naiste tervisliku seisundi osas. Samas ei vastanud ükski naissoost respondent, erinevalt meestest, et talle ei ole puuet määratud. Samalaadse võrdluse võib tuua vastajate seas, sügava puue määramisel, meeste oli määratud sügav puue 11%-le ning naistele 23%-le vastajatest. Enamusele sooja toidu kojuveo teenusel olevatele klientidele on määratud raske puue, meestele 59% ja naistele 67%. Seda, et enamus teenusel olevaid kliente on raske puudega, võib põhjendada ka asjaoluga, et enamus Tartu linnas eakatele pakutavatele sotsiaalteenusele tekib õigustatus, kui eakale on määratud raske puue.

2.3. Hinnang sooja toidu kojuveo teenuse kättesaadavusele, kvaliteedile ja korraldusele

Kõige olulisemaks teenuse pakkumisel võiks pidada info jõudmist kliendini, et klient saaks üldse teenusele mingit hinnangut anda. Samas tuleb arvestada sihtgrupiga, kellele teenus on suunatud ning seeläbi valida ka võimalused ja viisid info edastamiseks. Infot sooja toidu kojuveo teenuse kohta on enamjaolt kajastatud ajalehes, infovoldikutes ja

internetis. Samuti on vastavasisuline informatsioon sotsiaalosakondade piirkonnakeskuste infostendidel. Kui ajaleht ja infotahvlid, infovoldikud on eakate seas levinumad, siis internet jääb pigem eakate lähedastele informatsiooni leidmise kohaks. Alljärgnev joonis 3 annab ülevaate respondentide vastustest küsimusele, mis puudutas informatsiooni saamist sooja toidu kojuveo teenuse kohta.

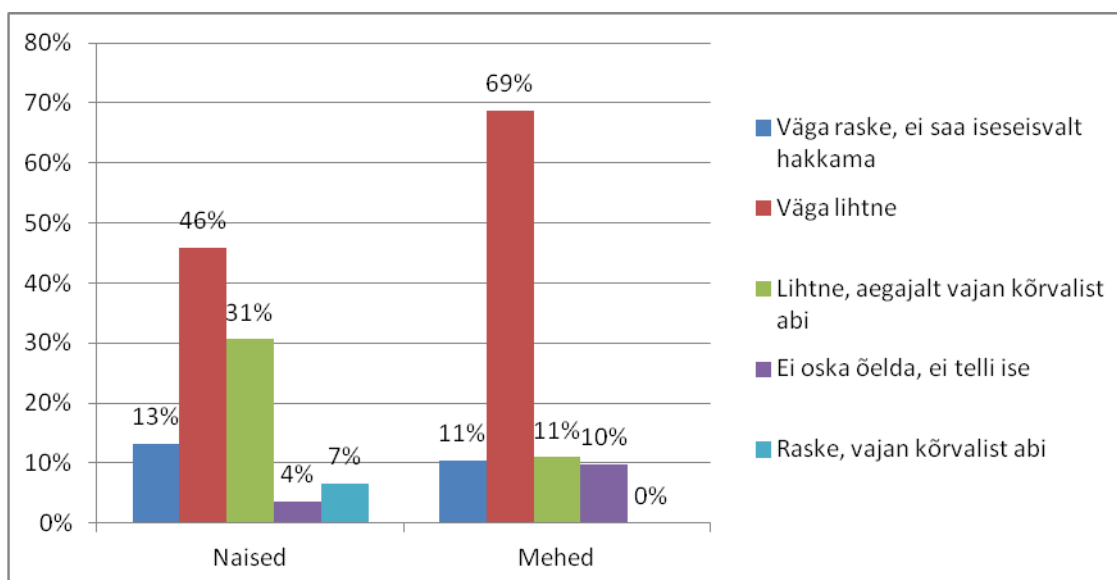

Joonis 3. Teenuse kohta informatsiooni saamine meestel ja naistel (autori koostatud).

Enamjaolt on teenusel olevad kliendid saanud informatsiooni sotsiaaltöötajalt, kõikidest vastajatest 43%. Sotsiaaltöötajatena märgiti haigla sotsiaaltöötajat, koduhooldusteenust osutavat sotsiaaltöötajat ning piirkonnakeskuse sotsiaaltöötajat. Teine, peaaegu sama oluline, oli ka lähedastelt ja tuttavatelt informatsiooni saamine teenuse kohta, moodustades kõikidest vastajatest 37%. Teistest allikatest, nii ajalehest kui ka infovoldikust saadud info saamist teenuse kohta märkis alla 10% vastajatest. Muu variandina toodi, lisaks ankeedis olnud loetelule võimalikest infoallikatest, päevakeskust ning pimedatele trükitud vastavasisulist plaati. Joonisest 3 saab järeldada, et meessoost vastajad olid saanud teenuse kohta infot ainult kas sotsiaaltöötajalt või lähedastelt/tuttavatelt, samas naised olid infot teenuse kohta saanud ka teistest infoallikatest.

Teenusel oli 66% kõikidest vastajatest olnud rohkem kui 6 kuud, paljud respondendid lisasid, et kasutavad seesugust teenust juba mitu aastat. Üle ühe kuu, kuni pool aastat oli teenusel olnud kliente protsentuaalselt 32 ning ühe kuu piiridesse jäi 2% vastajatest.

Sarnaselt pikaajasetele klientidele oli välja kujunenud ka tellimuse esitamise viis, nimelt 72% vastajatest kasutas n.ö. kuutellimust, mis lahtiseletatuna tähendab, et iga kahe nädala tagant toob toidu kojuvedaja kliendile nimekirja, kus on kirjas kahe järgmise nädala menüü. Kirjeldatud tellimisleht antakse teenindajale järgmisel korral täidetuna kaasa. Vastavalt soovile märgib klient, millist toitu, millisel nädalapäeval ta soovib. Sooja toidu koju tellimisega saavad samuti iseseisvalt hakkama enamus teenusel olijatest. Järgnev joonis 4 annab ülevaate hinnangutest, kuidas teenusel olevad kliendid hindavad toidu tellimuse esitamise lihtsust.

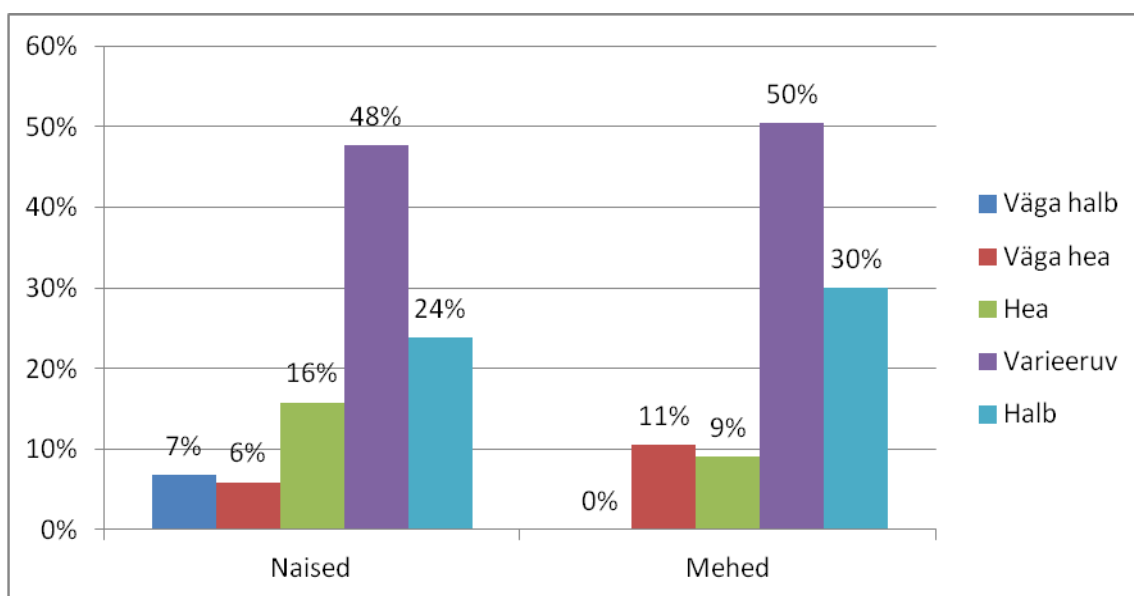

Joonis 4. Meeste ja naiste hinnangud tellimuse esitamise lihtsusele (autori koostatud).

Üldiselt hindavad tellimuse esitamist väga lihtsaks ja saavad tellimisega iseseisvalt ilma raskusteta hakkama üle poolte vastajatest (52%). Üldiselt lihtsaks, mõningase kõrvalise abivajadusega hindas tellimuse esitamist 26% vastajatest. Lisaks moodustasid väiksema protsendi vastajad, kes tellimist lihtsaks ei hinnanud või ei esitanud tellimust ise. Keeruliseks osutus tellimuse esitamine näiteks isikutel, kes olid pimedad või kes ei saanud täpselt aru, kuidas tellimislehte täita. Kuna teenusel oli ka isikuid, kes olid voodihaiged, siis oli vastajate hulgas ka neid, kes tellimust ise ei esitanud.

Uurimusest nähtub, et teenusel olevad kliendid tellivad sooja toitu koju mõned korrad nädalas. Samas võib siinkohal tuua paralleele toiduportsjoni suurusega. Nimelt hindasid kõik respondendid toiduportsjoni suurust liiga suureks või piisavaks. Paljud vastajad märkisid, et ühest portsjonist piisab neile söömiseks 2-3 korraks. Antud asjaolu selgitab, miks ei ole vajadust paljudel klientidel igapäevaselt toitu tellida. Samas märgiti, et toiduportsjoni suuruse olulisima osa moodustavad tihti kartulid.

Kõige mõtlema panevamaks võib lugeda hinnanguid ja ka kommentaare, mida vastasid respondendid küsimusele toidu maitse kohta. Inimeste maitset on erinevad ning alljärgnev joonis 5 annab ülevaate eakate meeste ja -naiste hinnangutele neile kojutoodava toidu maitse osas.

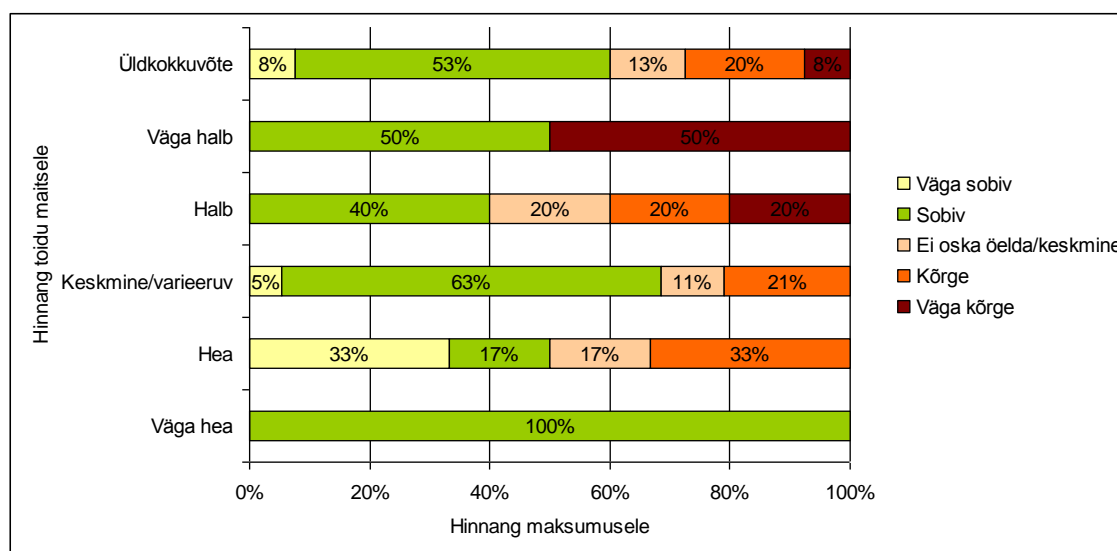

Joonis 5. Meeste ja naiste hinnangud toidu maitse osas (autori koostatud).

Joonis 5 näitab, et mehed ja naised hindavad sarnaselt neile pakutava toidu maitset kas varieeruvaks või halvaks. Väga heaks ja heaks hindavad toidu maitset 20% meestest ja 22% naistest. Üldiselt meeste ja naiste hinnangud toidu maitse osas kattuvad, kuid väga halvaks ei hinnanud erinevalt naistest (7%) mehed toitu kordagi. Tihti võrreldi toidu maitset eelmiste teenuse pakkujatega ning märgiti, et varem oli parem. Samuti lisati kommentaariks nii liiga soolase kui ka liiga mageda söögi pakkumist, sarnaselt oli ka teiste maitseainete kasutamisega. Oli eakaid, kes tervislikest põhjustest tulenevalt ei saanud vürtsikamaid toite süüa, lisades, et liiga vürtsikas ning vastupidiselt oli kliente,

kes soovisid maitsekamat sööki. Lisati veel, et pakutav praad ei olegi päris praad vaid ainult kartul ja kaste, milles liha liiga vähe. Kuna paljud kliendid olid ikkagi üsnagi kõrges vanuses, märgiti kõige sagedamini, et salat, mida prae juurde pakutakse on liiga jämedalt riivitud, mistõttu ei ole seda üsna tihti võimalik üldse süüa. Positiivse asjaoluna toodi toidu maitse osas välja ka fraase nagu, et kui ei meeldi, siis tee ise või siis ära telli.

Kõige paremini peaks toidu maitse olema tasakaalus toidu eest makstava rahasummaga võrreldes. Järgnev joonis annab ülevaate seostest toidu maitse ja rahasumma vahel, mis kliendil toidu eest maksta tuleb.

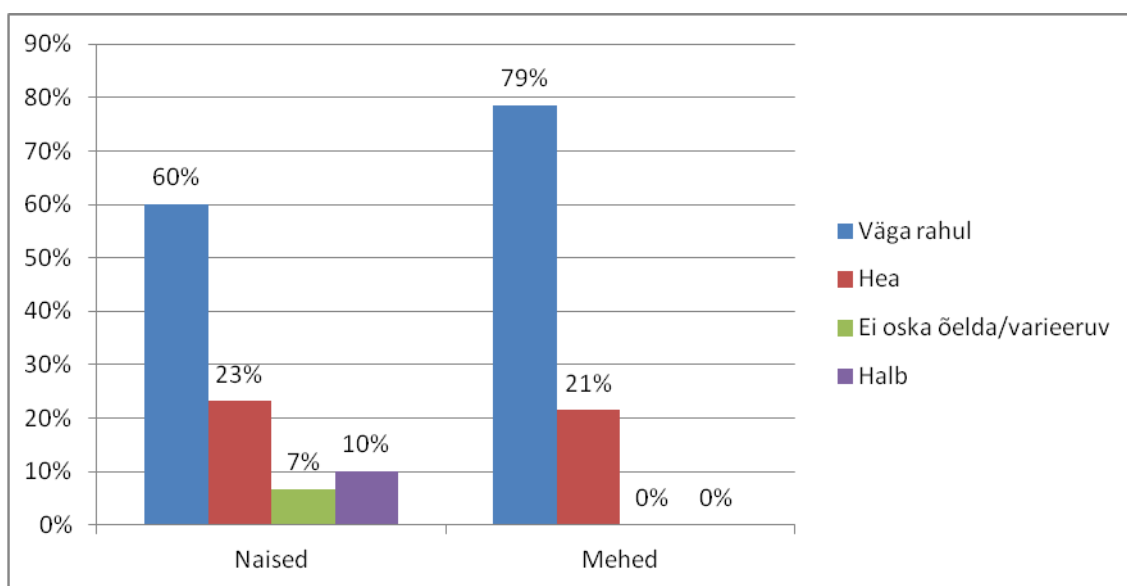
Joonis 6. Teenusel olevate klientide hinnang toidu maksumusele tulenevalt hinnangust toidu maitsele (autori koostatud).

Joonisel 6 asuvas legendi osas on hinnangud rahasummale, mis tuleb kliendil toidu eest maksta. 50% vastajatest, kes märkisid, et toidu maitse on väga halb, märkisid ka toidu maksumuse väga kõrgeks, samas ülejäänud 50%, kes samuti hindasid toidu maitset väga halvaks, pidasid toidu eest nende poolt maksmisele kuuluvat rahasummat sobivaks. Rohkem kui pooled (53%) kõikidest vastajatest leidsid, et hind, mis toidu eest tuleb maksta on sobiv. Lisati, et elu ongi kallimaks läinud ning selle raha eest ei saa ise küll tehtud, samuti arvestasid eakad nii vee kui ka elektri maksumusega, mis kulub toidu valmistamiseks. Lisaks oli kommentaare, et ilma eest ei tee keegi, millest saab järeldada, et eakad mõistavad inimeste panust töösse. Samas märgiti ka, et kuna toit

pole väga maitsev, siis ei saa ka sellise toidu eest rohkem raha küsida. Kõikidest vastajatest 13% pidasid toidu maksumust keskmiseks või ei osanud toidu maksumusele hinnangut anda, kuna ei arvelda ise.

Maitse ja maksumuse kõrval ei saa vähemoluliseks pidada ka pakutava toidu mitmekesisust. 57% kõikidest vastajatest oli arvamusel, et pakutav toit on piisavalt mitmekesine ning 43% vastajatest oli vastupidisel arvamusel. Toodud olid ka mõlemapoolseid põhjendusi, mitmekesisuse pooldajad pidasid toidu valikut piisavaks, samuti lisati, et menüüs on piisav valik toite, mida saab ise valida. Respondendid, kes olid arvamusel, et neile pakutav toit ei ole mitmekesine lisasid, et pidevalt on kartul ja kaste, mis pikaaja peale tüütab ära, samuti lisati, et toitudel on küll uhked nimed, kuid sisu on ikkagi sama ja kipub muutuma üksluiseks.

Küsimusele, kuidas ollakse rahul teenindusega toidu kohale toomise osas, annab ülevaate alljärgnev joonis 7.

Joonis 7. Meeste ja naiste hinnangud teenindusele (autori koostatud).

Joonisest seitse nähtub, et nii mehed kui ka naised on enamjaolt väga rahul teenindusega, mis kaasneb toidu koju toomisega. Lisati näiteks kommentaariks, et teenindaja oli nagu oma laps ning samuti teati teenindaja nime. Üldiselt teenindajat, kes sooja toidu kohale toob kiideti, kuigi oli ka kliente, kes väga rahul teenindusega ei

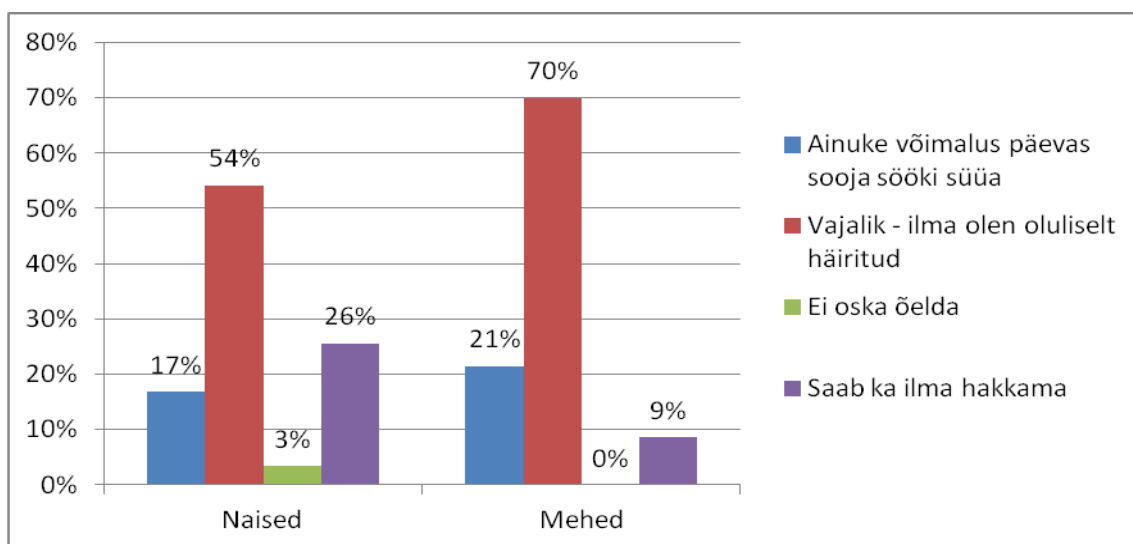
olnud. Põhjuseks, miks teenindust kehvemalt hinnati, oli liiga varajane toidu tarne ning kokkulepitud kellaaegadest mitte lähtumine toidu toomisel.

Probleeme pole esinenud 72%-l kõikidest vastajatest, ning probleemide tekkides on lahendusega pigem rahul 25% vastajatest.

Teenuse kättesaadavuse, kvaliteedi ja korralduse osas saab järeldada saadud andmetele tuginedes, et informatsioon teenuse kohta on kättesaadav kõige enam sotsiaaltöötaja ja isiku enda lähedaste ja tuttavate kaudu. Teenusel ollakse tavaliselt juba pikemat aega, rohkem kui 6 kuud, pigem aastaid. Tellimisega saavad kliendid samuti iseseisvalt enamuses hakkama, välja arvatud väga haiged või nägemispuudega isikud. Samuti olid kliendid rahul teenindusega ning isegi rahasummaga, mis tuleb neil toidu eest tasuda. Toidu maitset hindasid respondendid kõige kriitilisemalt.

2.4. Hinnang sooja toidu kojuveo teenuse vajalikkusele

Järgnevalt analüüsitakse respondentide arvamusi seoses sooja toidu kojuveo teenuse vajalikkusega. Järgmine joonis 8 annab ülevaate klientide hinnangust seoses teenuse vajalikkusega.

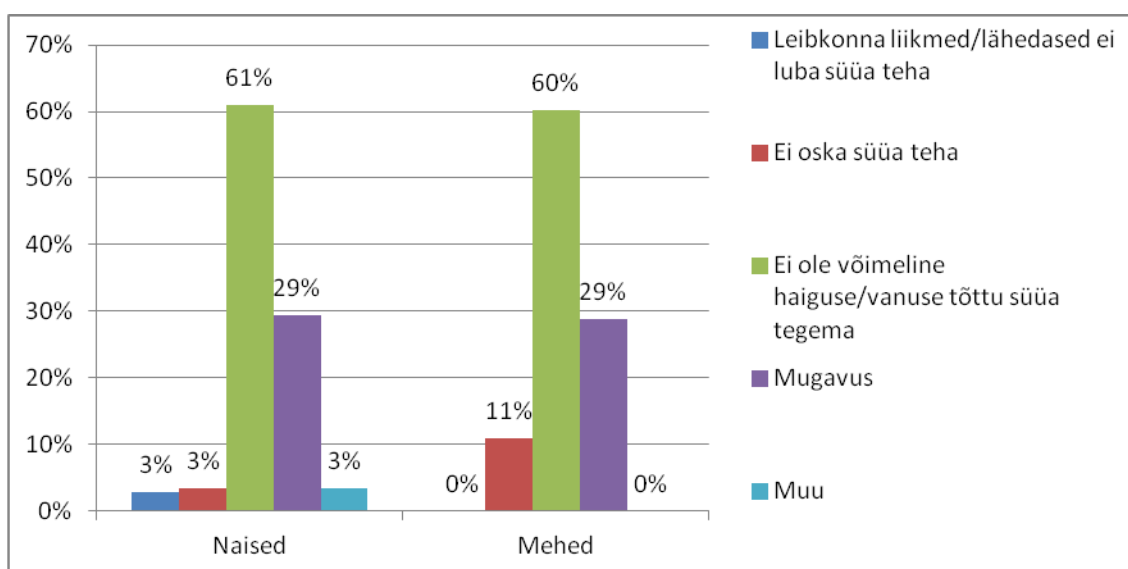

Joonis 8. Meeste ja naiste hinnangud teenuse vajalikkusele (autori koostatud).

Meestest 70% ja naistest 54% respondentidest peavad sooja toidu kojuveo teenust vajalikuks, ilma milleta oleksid nad oluliselt häiritud, ainukeseks võimaluseks süüa kord

päevas vähemalt sooja sööki vastasid 21% meestest ja 17% naistest. Kõikidest vastajatest 21% märkisid, et saaksid ka ilma sellise teenuseta hakkama. Küsimustikus oli valikvastuste seas ka vastusevariant, et pole üldse seda teenust vaja, kuid seda ei arvanud ükski respondent.

Põhjustest, miks respondendid sellist teenust kasutavad annab ülevaate alljärgnev joonis.

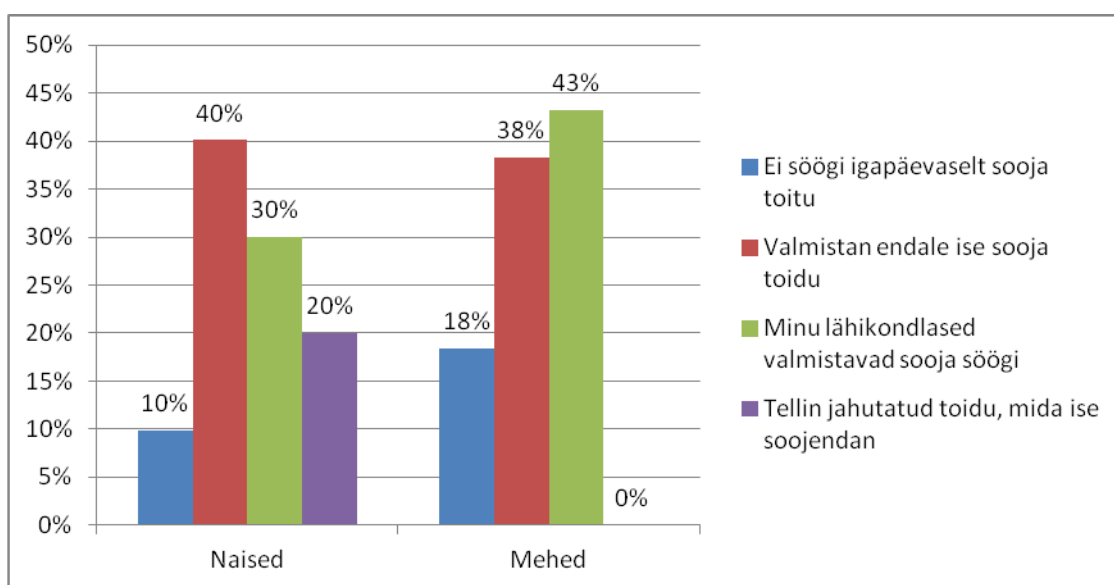

Joonis 9. Meeste ja naiste teenuse tarbimise põhjused (autori koostatud).

Joonisest 9 nähtub, et enamuse kliente on sooja toidu kojuveo teenusel seoses oma haiguse või vanuse tõttu. Võrdselt 29% nii meestest kui ka naistest tellib sooja toitu koju mugavusest. Paljud vastajad lisasid, et on kindlad nädalapäevad, kuna nad toitu koju tellivad, mis on harjumuseks kujunenud, ning siis on mugav, kui ei pea mõnedel päevadel nädalas ise hakkama sööki valmistama. Samuti peeti mugavuseks ka asjaolu, et eakas elas ise korrusmaja 4-5 korrusel, mistõttu poes käimine oleks raskendatud. Lisati veel, et teenusel ollakse talveperioodil, kui tänaval liiklemine seoses libeduse ja lumega on raskendatud. Mõningad kliendid lisasid veel, et talveperioodil nad üldse väljas ei käigi. Lisaks märgiti teenusel olemise põhjuste juures, et mugavus võrdub odavus. Veel lisati, et tavaliselt ei oskagi sedasi üheks korraks toitu valmistada ning on hea, et tuuakse täpselt vajalik toiduportsjon koju kätte. Meessoost vastajatest 11% ja naised 3%, märkisid, et ei oska ise süüa valmistada. Naissoost vastajad märkisid ka 3%

vastuse variandiks, et lähedased ei luba neil ise süüa valmistada. Muu variandina lisati, et puudub võimalus poest kaupa tuua, millest sooja sööki valmistada.

Sooja toitu tuuakse Tartu linnas koju esmaspäevast reedeni ning võimalus on tellida ka pakendatud ja jahutatud toit koju nädalavahetusteks. Küsimusele, kuidas saavad sooja sööki eakad kliendid, kui pole tellimust esitanud või on nädalavahetus, annab ülevaate järgnev joonis 10.

Joonis 10. Meeste ja naiste võimalused süüa sooja toitu, kui toitu koju ei tooda (autori koostatud).

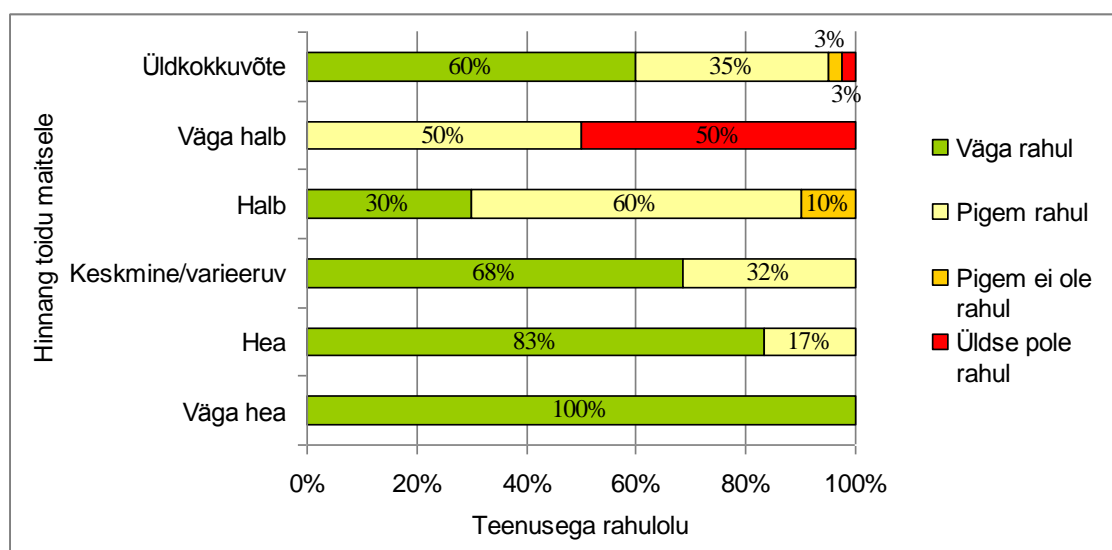
Joonisest 10 nähtub, et nii mehed (38%) kui ka naised (40%) valmistavad ise endale sooja söögi, kui on nädalavahetus või nad pole sooja toitu endale koju tellinud. Lisaks vastasid 43% meestest ja 30% naistest, et nende lähikondlased valmistavad neile sooja söögi. Samas nähtub, et on eakaid, kes vastasid küsitluses, et ei söögi igapäevaselt sooja toitu, 10% naistest ja 18% meestest. Kuigi eelnevalt pidasid kõik vastajad kord päevas sooja toidu söömist oluliseks. Meessoost vastajatest keegi ei tellinud endale nädalavahetuseks jahutatud toitu koju, naistest aga oli pakendatud toidu tellijaid 10%.

Sooja toidu kojuveo teenust hindavad teenusel olevad kliendid üldiselt vajalikuks ning enamjaolt kasutatakse teenust vanadusest ja haigustest tingitult. Lisaks kasutatakse sooja toidu kojuveo teenust mugavusest. Samas on oluline, kui eakas saab oma elu seeläbi mugavamalt elada. Paljudele eakatele on selline võimalus ainuke võimalus süüa

vähemalt kord päevas sooja toitu. Oluliseks saab pidada ka respondentide kommentaare, et seoses vanuse ja haigusega nad talvel õues, tänaval, ei käi ning vajavad seetõttu sooja toidu kojuveo teenust talveperioodil rohkem, kui kevadel-suvel.

2.5. Sooja toidu kojuveo teenus eaka elukvaliteedi tõstjana

Arvestades sooja toidu kojuveo teenust üldiselt, olid peaaegu kõik respondendid teenusega, kas väga rahul või pigem rahul. Kõige suuremaks mõjutajaks teenusel olijate rahulolu osas võiks lugeda, arvestades eelnevaid jooniseid, toidu maitset. Alljärgnev joonis 11 toob välja seosed toidu maitse ja üldiselt teenusega rahulolu osas.

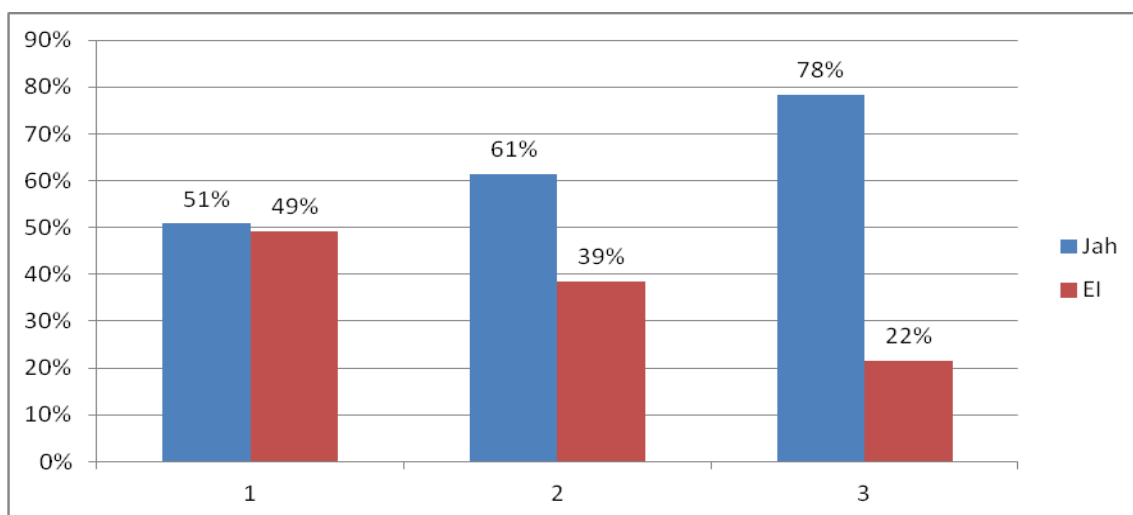
Joonis 11. Klientide rahulolu ja toidu maitsele antud hinnangute vahelised seosed (autori koostatud).

Joonisest 11 nähtub, et üldiselt olid respondendid sooja toidu kojuveo teenusega väga rahul või pigem rahul. Kliendid, kes hindasid toidu maitse väga heaks, hindasid ka toidu kojuveo teenust väga hästi. Samas jagunesid vastajad 50% ja 50% - ühed, kes hindasid toidu maitset väga halvaks ja polnud ka teenusega üldiselt üldse rahul ja teised, kes olid teenusega pigem rahul, kuid toidu maitset hindasid väga halvaks. Joonisest 11 saab järeldada, et toidu maitsele on seos teenusega rahulolu osas.

Teenusel olevatele klientidele esitati küsimus ka teenuse soovitamise kohta teistele, tuttavatele või sõpradele. Soovituse teistelgi sooja toidu kojuveo teenust kasutada

andsid 57% kõikidest vastajatest ning 43% teenust teistele ei soovita. Vastus teenust mitte soovitada tulenes tihti asjaolust, et respondentiks oli üksik eakas, kellel puudusid tuttavad või sõbrad.

Alljärgnev joonis kajastab seoseid, mis puudutavad eakate soovitusi ning leibkonna liikmete arvu.

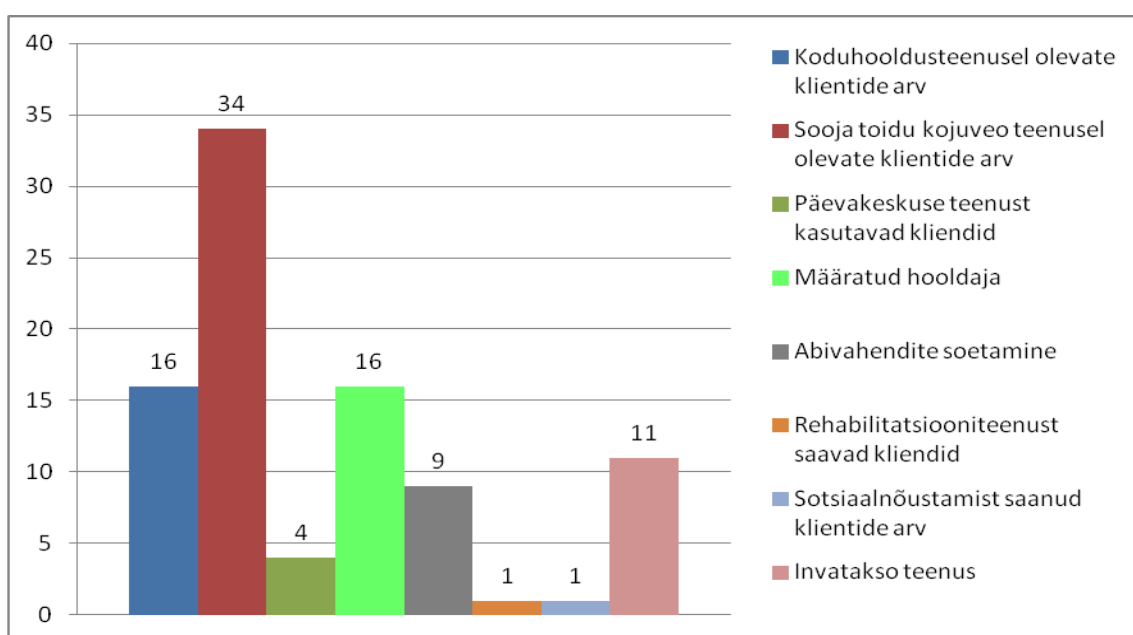
Joonis 12. Sooja toidu kojuveo teenuse soovitamise tulenevalt eaka leibkonnaliikmete arvust (autori koostatud).

Joonisest 12 nähtub, et eakad, kes ei ela üksi, soovivad rohkem sooja toidu kojuveo teenust kui need, kes elavad üksinda. Eakas, kes märkis oma leibkonna suuruseks 3 liiget, on sooja toidu kojuveo teenust soovitanud teistele 78% juhtudel. Lisaks annab joonis 12 võimaluse järeldada, et eakad, kes elavad suuremas leibkonnas, omavad ka rohkem kontakte ja on seeläbi rohkem kaasatud ühiskonna tegevustesse ning omavad suuremat suhtlusringkonda.

Eakatele mõeldud kodu- ja avahooldusteenuste eesmärgiks on aidata vähenenud toimetulekuvõimega eakal inimesel iseseisvalt, pere või sotsiaaltöötaja organiseeritud teenuste abil harjumuspärasel keskkonnas (kodus) toime tulla. Seega võib kodu- ja avahooldusteenuste raames pakutavaid sotsiaalteenuseid pidada eakate elukvaliteedi tõstjateks. Eakate tegevusvõimet võivad nõrgendada füüsilised ja psüühilised tegurid, näiteks raskendatud liikumisvõime, mistõttu ei saa ise teha mitmeid majapidamistöid ja ei pääse teistega suhtlema (Rannastu 2005: 53-54). Samuti vähendab oluliselt eaka

elukvaliteeti abita jäämine. Iseseisev toimetulek pakub rahulolu, kuid iseseisev hakkama saamine ja sellega seotud raskused võivad vähendada elukvaliteeti (Tulva, Pihel 2005: 34).

Asjaolu, et sotsiaalteenuste kättesaadavus ei ole ühtlaselt jaotunud, on erinevates uurimustes leidnud tõestust, kuid samas loetakse eaka elukvaliteedi üheks osaks abi saamist. Alljärgnevat joonist saab pidada üheks eakate elukvaliteeti kirjeldavaks. Joonis 13 annab ülevaate sotsiaalteenustest, mis olid eakale määratud, või millist teenust nad kasutasid.

Joonis 13. Eakate sotsiaalteenuste kasutamine (autori koostatud).

Joonisest 13 nähtub, et rehabilitatsiooniteenust ja sotsiaalnõustamist märkisid respondendi ainult ühel korral. Eakad ei pruugi sotsiaaltöötaja poolset sotsiaalnõustamist alati märgata ning seda n.ö. teenusena tunnetada, samuti ei oska klient nõustamisteenust küsida. Küsitlus viidi läbi sooja toidu kojuveo teenusel olevate klientide osas siis mõned kliendid märkisid, et kevadel nad sellel teenusel ei ole enam, teenusel ollakse ainult talveperioodil. Teenusel olemist talvel põhjendati lume ja libedusega, kui eakad ise õues ei käinud ning mistõttu vajasisid sooja toidu kojuveo teenust. Respondentidest vastasid võrdselt 16 isikut, et neile on määratud hooldaja ning sama palju oli eakaid kliente, kellele oli määratud koduhooldusteenus. 11 inimest

märkisid, et kasutavad invataksu teenust ning 9 inimest kasutavad soodustingimustel abivahendite soetamise teenust. Kõige vähem, neljal korral märgiti, et käiakse päevakeskuses. Joonisest 13 saab järeldada, et kõige rohkem kasutatakse neid teenuseid, mida pakutakse eakatele nende enda kodus, samuti on olulisel kohal teenused, mis annavad eakale võimaluse liikuda nii kodus kui ka väljaspool kodu.

Eaka elukvaliteeti vähendab oluliselt abita jäämine. Iseseisev toimetulek pakub rahulolu, kuid iseseisev hakkama saamine ja sellega seotud raskused võivad vähendada elukvaliteeti (Tulva, Pihel 2005: 34). Küsimusele, kas sooja toidu kojuveo teenus on eakate elukvaliteeti tõstnud, vastas 89% jaatavalt ning 11% ei näinud, et sellise teenuse läbi nende elukvaliteet paraneks. Samas oli teenusel ka väga eakaid ja haigeid inimesi, mistõttu ei pidanud nad elukvaliteeti oluliseks ning väga konkreetselt vastati ka, et oodatakse surma.

2.6. Sooja toidu kojuveo teenuse arengusuunad

Uurimustulemustele baseerudes saab väita, et üldiselt on sooja toidu kojuveo teenusel olevad kliendid selle teenusega rahul. Kõige rohkem rahulolematust väljendasid eakad respondendid toidu maitse osas. Samas saab uurimustulemustele baseerudes konkreetselt välja tuua ka sooja toidu kojuveo teenuse lisaväärtusena suhtlemise teenindajaga. Kuigi see ei ole otseselt seotud eakale toidu koju tooja ülesanne, kuid samas puutub eakas kokku teenindajaga, kes temale söögi üle annab ning seeläbi ka toimub nende vahel mõningane suhtlemine. Toodi välja näiteks positiivse asjaoluna, et üksindus on põhimure ja hea kui keegi tuleb, kasvõi korraks. Veel toodi võrdlusi, et teenindaja on kui oma laps või lähedane. Selline aspekt annab kinnitust, et eakad vajavad suhtlemist, kuna suhted ja suhtlemine on üks oluline aspekt, et tõsta eaka elukvaliteeti. Vastavalt (Kasepalu 2008) öeldule on elukvaliteet üldjuhul seda kõrgem, mida aktiivsem on inimene ise. Mida laiem on eaka sotsiaalne võrgustik, seda aktiivsemalt ta suhtleb ja see asjaolu mõjutab positiivselt ka eaka elukvaliteeti. Lisaks positiivne sotsiaalne võrgustik eaka ümber välistab või siis vähendab sellist rasket probleemi nagu üksindus (Kasepalu 2008: 46).

Küsimustikus olevale avatud küsimusele parandusettepanekute kohta ei osanud mitmed eakad midagi lisada. Öeldi üldistavalt, et ollakse teenusega rahul ja mis seal ikka muuta.

Samas olid sellisel arvamusel ka kliendid, kes ei olnud rahul toidu maitse või siis toidu eest makstava rahasummaga. Teenusega rahulolu ja puuduste või parandusettepanekute mitte märkimine annab võimaluse järeldada, et teenust kasutav eakas on ikkagi enamjaolt leplik sellega, mida pakutakse. Ettepanekud, mis tehti, olid pigem tagasihoidlikud ja rohkem kahtlevas vormis, et ehk respondent on ainuke, kellel seesugune mure või mõte seoses sooja toidu kojuveo teenusega.

Kõige valdavamalt toodi parandusettepanekutena asjaolu, et toidu maitsele tuleks suuremat tähelepanu pöörata ning et toidus võiks olla rohkem liha. Kõige sagedamini toodi välja, et salat, mis toidu juurde pakutakse, võiks olla riivitud peenema riiviga, kuna paljud kliendid on kõrges vanuses siis ei ole neil hammaste puudumise tõttu võimalik seda praegu pakutaval kujul süüa. Veel lisati, et toitudel on menüüs, mis eakatele iga kahe nädala tagant antakse, on küll uhked nimed, kuid toit kipub ikkagi olema lihtsalt kartul ja kaste. Sooviti täpsemalt teada, milline on neile nimetuse järgi pakutava toidu komponendid. Samuti arvasid parandusettepanekute juures peaaegu pooled eakatest (19), et toidu maitse ja hind võiksid olla paremini kooskõlas, samas eelnevalt küsides toidu maksumuse kohta, siis pidasid maksumust sobivaks rohkem kui pooled vastajad. Selline vastuste varieerumine annab alust arvata, et teenusel olevad eakad on leplikud ning küsitluse alguses ei soovinud teenuse kohta midagi paha öelda, märkides, et hea, et üldse selline teenus olemas on ja ärgu ikka päris ära võetagu. Küsitluse käigus avanedes olid respondendid siiski nõus ka tunnistama, et päris rahul nad siiski kõigega ei ole.

Parandusettepanekuna toodi välja veel asjaolu, et toodavatel toitudel võiks olla toidukarbil tarnimise kuupäev. Nagu juba eelnevalt analüüsitava uurimuse tulemustest nähtus, on toiduportsjonid suured ning eakatele jätkub tavaliselt ühest toiduportsjonist mitmeks korraks. Samas võib sedasi tekkida eaka külmkappi toidukarpe rohkem kui üks ning siis on keeruline otsustada, milline toit on värskem ning millist võiks soojendada ja veel süüa.

Toidu kojuveo teenuse efektiivsust saab tõsta pöörates tähelepanu asjaolule, et toiduportsjon on eakatele jäänud liiga suureks. Ettepanekutena tõsta teenuse efektiivsust võib välja tuua mõned näited. Vähendades näiteks toiduportsjoni suurust saaks teenust pakkuda klientidele odavamalt, mis kindlasti suurendaks teenust kasutatavate eakate

arvu. Samuti on võimalus toiduportsjoni vähendamisega pakkuda eakale mitmekesisemat toitu.

Samuti tuleks üle vaadata eakateni jõudev informatsioon teenuse kättesaadavuse osas. Kuna paljud sotsiaalteenused on sõltuvuses eakale määratud puude astmest, siis sooja toidu kojuveo teenusel mingeid hindamisi ei ole ja teenuse kasutamine lepitakse teenusepakkujaga kokku.

Uurimustulemustest ja eakate poolsetest kommentaaridest teenuse kasutamise vajalikkuse osas selgus, et sooja toidu kojuveo teenust kasutatakse enamjaolt seoses vanaduse ja haigusega ning vähemoluliseks ei osutunud ka mugavuse aspekt. Lisati veel, et teenust kasutatakse rohkem talveperioodil, mil puudub võimalus ise tänaval käia. Antud asjaolu saab samuti lugeda eaka elukvaliteeti tõstvaks, kuna eaka elukvaliteeti vähendab abita jäämine (Tulva, Pihel 2005: 34).

Lähtuvalt uurimustulemustest teeb töö autor teenuse pakkujale ja Tartu Linnavalitsuse sotsialabi osakonnale teenuse arendamiseks järgmised ettepanekud:

- Toidu valmistamisel ja serveerimisel tuleks arvestada eakate maitse eelistusi ning tähelepanekuid toidu osas.
- Teenusel olevatelt klientidelt pidevalt tagasiside küsimine ning seeläbi teenuse arendamine.
- Vaadata üle toiduportsjoni suurus, leida optimaalne toiduportsjoni suurus, et olla teenuse pakkumisel efektiivsem.
- Tuua välja konkreetselt toidu koostisosad, millest menüüs olev toit koosneb.
- Sooja toidu kojuveo teenuse kohta täpsema informatsiooni jagamise suurendamine samuti talveperioodidel, kuna on eakaid, kes lume ja libeduse tõttu väljas ei käi.
- Toidukarpide markeerimine toidu valmistamise kuupäevadega.

Kirjeldatud ettepanekud on kirja pandud lähtuvalt uurimustulemustest ning eakate poolsetest kommentaaridest, mida lisati küsitluse käigus.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida läbiviidud uurimuse kaudu Tartu linnas sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkust teenusel olevate eakate seas, nende arvamusi teenuse eesmärgipärasusest ja efektiivsusest isiku toimetuleku toetamisel. Analüüsimisel keskenduti järgnevatele teemadele: teenuse kättesaadavus ja kvaliteet, teenuse korraldus, info jõudmine klientideni, nõudlus teenuse järele ning teenuse iseloomustus kliendi poolt.

Lõputöö teoreetilisest peatükist nähtub, et arenenud riigid seisavad silmitsi probleemiga, et rahvastik vananeb, mis tähendab, et eakate eluiga pikeneb, kuid tööealiste 15 kuni 65-aastaste ja laste hulk samas väheneb. Tähelepanu alla peaks võtma eakate poliitika muutmise, kui eakate osakaal on rahvastikust moodustanud rohkem kui 7%. Eestis on praegu eakate protsent ligikaudu 17.

Eakate poliitikale on Eestis järjepidevalt tähelepanu pööratud ning praegu on suunatus pigem perekonna ja lähedaste kui ka ühiskonna solidaarsusele eakate suhtes. Samuti on suunatus aktiivsele vananemisele, mille eesmärgiks on vanemaealiste elukvaliteedi tõstmine ning nende sotsiaalse kaasatuse ja aktiivse ühiskonnaelus osalemise suurendamine.

Olenemata asjaolust, et aina rohkem elatakse kõrge vanuseni, nõrgenevad eakatel nii füüsilised kui ka vaimsed võimed, mistõttu vajavad nad kõrvalist abi ning enamjaolt soovivad kõik vananeda oma kodus. Eakal inimesel harjumuspärasel keskkonnas aitavad toime tulla ava- ja koduhooldusteenused. Kõige olulisemaks võib üldiselt pidada isikule tema kodus pakutavaid teenuseid, nagu koduhooldus, eluasemeteenus, hooldaja määramine, samuti päevakeskust ning Eestis vähem arenenud põetajateenust. Samas ei saa vähemoluliseks pidada ka tugiteenuseid, et parandada eakate elukvaliteeti iseseisva

toimetuleku toetamise kaudu. Suuresti saab võrrelda Eestis pakutavaid ava- ja koduhooldusteenuseid Soomes pakutavatega ning paljuski on Eesti ilmselt Soomelt eeskujuga võtnud. Samas on Soomes teenusel olevate eakate keskmine vanus kõrgem kui Eestis ning paremini on kaasatud kogukond eakate eest hoolitsemisel.

Varasematest uurimustulemustest nähtub, et eelkõige on eakatel vajadus just mitmesuguste avahooldusteenuste järele, samuti tuuakse välja vajadus ava- ja koduhooldusteenuste arendamise vajalikkuse. Lisaks on olulisel kohal erinevate ava- ja koduhooldusteenuste hulgas pakutavad tugiteenused, millest vajalikumaks pidasid uurimuses osalenud sotsiaaltöötajad transporditeenust ja sooja toidu kojuveo teenust.

Lõputöö teoreetiline peatükk annab ülevaate ka elukvaliteedi erinevatest vaatenurkadest. Elukvaliteediks loetakse nii olemise, kuulumise ja omamise tulemit, ning eaka elukvaliteet sõltub suuresti ka ühiskonna heaolust üldiselt. Eaka elukvaliteedi tõstajaks on abi kättesaadavus ning suuresti mängib rolli eakat ümbritsev sotsiaalsõprus - mida paremad on eakal suhted lähedastega, seda kõrgemaks peetakse ka tema elukvaliteeti.

Lõputöö teoreetiline osa lubab järeldada, et Eestis pakutakse sooja toidu kojuveo teenust väga vähestes kohalikes omavalitsustes ning korraldus ja teenuse pakkumine on erinev. See omakorda annab kinnitust, et teenused on piirkonniti erinevalt kättesaadavad ning teenuse maksumus on kliendile varieeruv. Tartu linnas pakutakse sooja toidu kojuveo teenust kõrge abivajadusega isikute iseseisva toimetuleku parandamiseks ning teenusele saamiseks ei ole vajalik sotsiaaltöötaja hinnang teenuse vajalikkuse kohta nagu seda esineb teistes Eesti kohalikes omavalitsustes.

Lõputöö empiirilises peatükis olevatele uurimustulemustele tuginedes saab järeldada, et sooja toidu kojuveo teenusega on Tartu linna eakad üldiselt rahul ja peavad sellist teenust vajalikuks, võttes arvesse erinevaid elukvaliteedi teooriaid nähtub, et sooja toidu kojuveo teenust saab pidada eaka elukvaliteeti tõstvaks, samuti olid teenusel olevad eakad kliendid samal arvamusel.

Uurimuse läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit ning valimi moodustasid 40 eakat klienti, kes olid jaanuaris 2013 Tartu linnas sooja toidu kojuveo teenusel. Respondentide keskmine vanus oli 82,6 ning valimi moodustasid 10 meest ja

30 naissoost isikut, kellele enamuses oli määratud puude aste. Üheliikmelises leibkonnas, s.t. üksi elasid 25 respondenti.

Lõputöö raames läbiviidud uurimusest nähtus, et kõige vähem olid respondendid rahul toidu maitsega. Kuid üldiselt sai pidada uurimuses osalenud eakaid leplikeks, kes väga pretensioonikad oma eelistuste osas ei olnud.

Uurimustulemustest nähtus, et eakad, kes kasutavad sooja toidu kojuveo teenust, kasutasid kõige rohkem lisaks koduhooldusteenust ja neile oli määratud hooldaja. Lisaks kasutati nii soodustingimustel abivahendite soetamise teenust kui ka invataksoteenust, millest sai järeldada, et eakad soovivad liikuda ka väljaspool kodu ja olla seeläbi rohkem ühiskonda kaasatud.

Lisaks olid paljud teenusel olevad kliendid sõltuvuses teenusest seoses talveperioodiga, mistõttu sai teha järeldusi, et külma perioodi saabudes võiks teenuse pakkuja või kohalik omavalitsus teenust intensiivsemalt reklaamida ja selgitada efektiivsemalt teenuse kasutamise tingimusi.

Uurimustulemustele tuginedes tehti teenuse arendamiseks ettepanekud, milles olulisel kohal oli toidu maitsele tähelepanu pööramine, samuti oli ettepanekuks eakatele selgitada toidu nime taga olevaid koostisosasid ning markeerida kuupäevaliselt toidukarbid, mis kliendile toimetatakse.

Seoses eakate elukvaliteedi tõstmisega ning uurimuse läbiviimise protsessi käigus saadud informatsioonile tuginedes võiks eakate elukvaliteedi osas uurida edaspidi ka teisi tugiteenuseid, sest seni, kuni eakas on iseseisvalt võimeline oma eluga toime tulema peaks seda iseseisvust toetama just tugiteenustega.

VIIDATUD ALLIKAD

Altmets, K., Karelson, K. 2010. Vanemaealiste tervis. Eesti statistika sotsiaaltrendid 5. Toimetaja Jalak, A. Tallinn: Ofset OÜ, lk 91-107.

Avahooldus ja koduhooldusteenused [<http://www.sm.ee/sinule/eakale/avahooldus-ja-koduhooldusteenused.html>] 11.04.2013

Avaldamata allikas. Aktiivsena vananemise strateegia 2013-2020. Tööversioon. September 2012.

Eakate hoolekandeteenused [<http://www.kuressaare.ee/uus/31321/#soe>] 13.04.2013

Eesti Statistikaamet. 2013. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/databasetree.asp>] 04.03.2013

Eesti Vabariigi lastekaitse seadus 1992. – RT 1992, nr 28, art 370.

Eesti Vabariigi põhiseadus 1992. – RT 1992, nr 26, art 349.

Eesti vanuripoliitika alused 1999. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi Vanuripoliitika komisjon.

Eesti vanuripoliitika alused. [<http://www.sm.ee/sinule/eakale/taiendav-teave/eesti-vanuripoliitika-alused.html>] 11.04.2013

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat.

[<http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=eakas&F=M>] 31.03.2013

Eurostat Statistical books. The EU in The world 2013. A statistical portrait. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-30-12-861/EN/KS-30-12-861-EN.PDF] 09.03.2013

Ewijk, H. 2010. European Social Policy and Social Work. London, New York: Routledge

Hankelepung nr 12-597 [https://www.tartu.ee/data/sooja%20toidu%20kojuved.txt] 03.05.2013

Iseseisvus ja sõltumatus. [http://www.sm.ee/sinule/eakale/aktiivsena-vananemise-ja-polvkondadevahelise-solidaarsuse-euroopa-aasta-2012/iseseisvus-ja-soltumatus.html] 13.05.2013

Koduteenus

[http://www.sm.ee/meie/statistika/sotsiaalvaldkond/sotsiaalhoolekanne/koduteenus.html] 13.05.2013

Koduteenus. [http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenuste-soovituslikud-juhised/koduteenus.html] 13.05.2013

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. 1993. – RT I 1993, nr 37, art 558.

Koskinen, S. 2008. Eakate vananemise kogemused Eestis ja Soomes. Artiklite kogumik. Toimetaja Tulva, T. Tallinn: TLÜ Kirjastus, lk 15-43.

Kruup, E. Patsiendi tervisehoolduse korraldamise meetodid [http://www.hoolin-osalen.ee/artiklid/01.pdf] 11.04.2013

Malm, R. 2004. Eakate terviseteatmik. Tallinn: Odamees

Maslow, A. H. 1970. Motivation and personality. New York: Harper & Row.

Medar, M, Tamberg, T. 2001. Sotsiaalteenuste vajadus ja kasutamine-sotsiaalsed ja kultuurilised erinevused. Perekondade toimetulekuvõime ja sotsiaalteenuste vajaduste hindamine.[http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/sotsiaalteenuste_vajadus_ja_kasutamine.pdf] 10.03.2013

Medar, M., Medar, E. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja –teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Nussbaum, M. C., Sen, A. K. 1995. The quality of life. Oxford: Calredon Press.

Omastehooldusest Eestis Tallinn 2002

[http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/omasteholdus_1_.pdf]

Rannastu, K. 2005. Sotsiaalhooldus. Tallinn: Ilo

Riigikogu arutas põlvkondade vahelises solidaarsuses peituvat potentsiaali [<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=172952>] 08.04.2013

Sirotkina, R. 2012. Aktiivsena vananemise strateegia 2013–2020 koostamisest. – Sotsiaaltöö 4/2012, lk 5-8.

Social Welfare Act 710/1982

[<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1982/en19820710.pdf>] 14.05.2013

Social Welfare in Finland 2006. Ministry of social affairs and health. Helsinki: Finland.

[<http://pre20090115.stm.fi/aa1161155903333/passthru.pdf>] 14.05.2013

Sooja toidu kojuvedu [https://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=3960] 03.05.2013

Sotsiaalhoolekande seadus 1995. – RT I 1995, nr 21, art 323.

Sotsiaalse kaitse ja kaasatuse riiklik aruanne 2008-2010. Euroopa Liidu avatud koordineerimismeetodi raames. Tallinn 2008. [<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalne-kaasatus/sotsiaalse-kaitse-ja-kaasatuse-riiklikud-arued.html>] 10.04.2013

Tartu Linnavalitsuse korraldus 30.03.2010 nr. 362 Tartu Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonna põhimääruse kinnitamine

[<http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/TLVK2010033000362>] 15.05.2013

Toitlustamine [http://www.tallinn.ee/Teenus-Toitlustamine#hinnakiri_57281]
18.04.2013

Tulva, T., Kiis. A. 2001. Vananemine Eestis: Eakate toimetulek ja teenuste vajadus. Tallinn: Ilo Print

Tulva, T., Pihel. K. 2005. Üksi elavate eakate heaolu ja toimetulek Mustamäe linnaosas. Eakate heaolu ja toimetulek. Artiklite kogumik. Toimetaja Taimi Tulva. Tallinn: TLÜ Kirjastus, lk 32-51.

Vaesuse leevendamine Eestis: taust ja sihiseaded (1999), Tartu Ülikooli, Sotsiaalministeeriumi ja UNDP koostööprogramm.

Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2009. Sotsiaalministeerium Sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakond 2010. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid-/Sotsiaalvaldkond/kogumik/VEU2009_FINAL2.pdf] 10.03.2013

Viljandi päevakeskus teenused ja hinnakiri [<http://vpk.viljandi.ee/pages/teenused-ja-hinnakiri.php>] 03.05.2013

Välikangas, K. 2006. Oma kodu kulla kallis. Vananevatele inimestele pakutavate teenuste kogum. [<http://www.tartu.ee/merta/?id=28670>] 04.05.2013

LISAD

Lisa 1. Küsimustik sooja toidu kojuveo teenusel olevatele eakatele klientidele

Üldandmed

1. Vanus
2. Sugu
3. Leibkonna liikmete arv
4. Elukoht
  - a) Korter/maja koos söögitegemise võimalusega
  - b) Korter/maja söögitegemise võimalus puudub
5. Määratud puude aste
  - a) Ei ole puuet määratud
  - b) Keskmine
  - c) Raske
  - d) Sügav

I. Sooja toidu kojuviimise teenuse kättesaadavuse, kvaliteedi ja korralduse hinnang.

- 1.1. Millise infoallika kaudu Te saite teada sooja toidu kojuveo teenusest?
- a) Sotsiaaltöötaja
  - b) Infovoldik
  - c) Ajaleht
  - d) Tuttavalt/sõbralt
  - e) Internetist
  - f) Muu

1.2. Millist moodust Te kasutate toidu tellimuse esitamiseks?

- a) Telefon
- b) Internet
- c) Kuutellimus
- d) Tähtajaline leping
- e) Ei esita tellimust ise/ei oska öelda
- f) Muu

1.3. Kui tihti Te kasutate sooja toidu kojuveo teenust?

- a) Iga päev
- b) Mõned korrad nädalas
- c) Mõned korrad kuus
- d) Harvem

1.4. Kui kaua olete Te kasutanud sooja toidu kojuveo teenust?

- a) 1 kuu
- b) 1-6 kuud
- c) Rohkem kui 6 kuud

1.5. Kui lihtne on Teie arvates sooja toidu tellimine?

- a) Väga lihtne – saan iseseisvalt, raskusteta hakkama
- b) Lihtne – üldiselt saan ise hakkama, aegajalt vajan kõrvalist abi
- c) Ei oska öelda
- d) Raske, vajan tihti kõrvalist abi
- e) Väga raske iseseisvalt ei saa teenuse kasutamisega hakkama

1.6. Kuidas Te hindate pakutava toidu maitset?

- a) Väga hea
- b) Hea
- c) Ei oska öelda/varieeruv
- d) Halb
- e) Väga halb

1.7. Kuidas olete rahul Teile pakutava toiduportsjoni suurusega?

- a) Liiga suur – jääb üle
- b) Piisav
- c) Ei oska öelda/ varieeruv

- d) Vähe
  - e) Väga väike, ei saa kõhtu täis
- 1.8. Kas Teile pakutav toit on Teile arvates piisavalt mitmekesine?
- a) Jah
  - b) Ei
- 1.9. Kas Teile pakutav toit on alati olnud serveerimistemperatuuril?
- a) Jah, pole pidanud kunagi toitu lisaks soojendama/ jahutama
  - b) Ei, olen pidanud toitu soojendama/jahutama
- 1.10. Kuidas hindate toidu eest tasumisel Teile poolt makstava osa suurust?
- a) Väga sobiv
  - b) Sobiv
  - c) Ei oska öelda
  - d) Kõrge
  - e) Väga kõrge
- 1.11. Kuidas olete rahul toidu kohale toomise teenindusega, s.h. täpsus kohale toimetamisel?
- a) Väga hea
  - b) Hea
  - c) Ei oska öelda/varieeruv
  - d) Halb
  - e) Väga halb
- 1.12. Kuidas Te olete rahul teenusel olles tekkinud probleemide lahendamise ja selle tulemustega?
- a) Ei ole probleeme esinenud
  - b) Olen pigem rahul
  - c) Ei ole rahul

II. Hinnang sooja toidu kojuviimise teenuse vajalikkusest.

- 2.1. Kui vajalikuks Te peate sooja toidu kojuviimise teenust?
- a) Väga vajalik – ainuke võimalus päevas sooja sööki süüa
  - b) Vajalik – ilma selleta olen oma elus oluliselt häiritud
  - c) Ei oska öelda
  - d) Saab ka ilma hakkama

e) Pole üldse vaja

2.2. Miks on Teil vaja sooja toidu kojuviimise teenust?

a) Ei oska süüa teha

b) Puuduvad võimalused sooja söögi valmistamiseks

c) Ei ole võimeline süüa tegema haiguse/vanuse tõttu

d) Ei viitsi

e) Leibkonna liikmed ei luba süüa teha

f) Mugavus

g) Muu

2.3. Kui oluline on Teie jaoks igapäevaselt vähemalt üks kord päevas süüa sooja toitu?

a) Väga oluline

b) Oluline

c) Ei oska öelda

d) Pole oluline

e) Ei pea üldse oluliseks

2.4. Kuidas saate sooja sööki, kui ei pakuta sooja toidu kojuveo teenust, Te pole tellimust esitanud või on nädalavahetus?

a) Ei söögi igapäevaselt sooja toitu

b) Valmistan endale ise sooja söögi

c) Minu lähikondlased valmistavad minule sooja söögi

d) Tellin endale pakendatud toidu, mida ise soojendan

e) Käin söömas kusagil väljaspool kodu

III. Hinnang sooja toidu kojuviimise teenusele.

3.1. Kuidas Te olete rahul sooja toidu kojuveo teenusega?

a) Väga rahul

b) Pigem rahul

c) Ei oska öelda

d) Pigem ei ole rahul

e) Üldse pole rahul

3.2. Kas Te soovitaksite sooja toidu kojuveo teenust oma sõpradele/tuttavatele?

a) Jah

b) Ei

3.3. Milliseid sotsiaalteenuseid Te kasutate?

- a) Koduhooldusteenus
- b) Päevakeskuse teenus
- c) Sooja toidu kojuvedu
- d) Hooldaja teenus
- e) Invatakso teenus
- f) Sotsiaalnõustamine
- g) Rehabilitatsiooniteenus
- h) Soodustingimustel abivahendite soetamise teenus

3.4. Kas sooja toidu kojuveo teenus on parandanud Teie elukvaliteeti?

- a) Jah
- b) Ei

3.5. Millised on Teiearendusettepanekud seoses sooja toidu kojuveo teenusega?

.....
.....

SUMMARY

HOT MEAL HOME DELIVERY SERVICE, PURPOSEFULNESS AND EFFICIENCY IN SUPPORTING THE PERSON COPING THE EXAMPLE OF THE CITY OF TARTU

Astrid Hansen

It's a global problem that population is aging. And because of that, it is necessary to pay more attention for older people and the political decisions, which are made or will be made. If person gets old he/she needs a variety of social services. Most purposeful are open care and home care services, because almost everyone wants to live in their home as long as possible and also it is cheaper for countries.

The actuality of this work lies in fact, that hot meal home delivery service is little studied even though, the social care law says, that local government is supposed to create opportunities for cheaper nutrition for older people. Also it is important issue because of the year 2012 is named European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations.

Aim of the study is to analyze the hot meal home delivery service, how purposeful and effective is this kind of supporting social service for older people. Analyze includes customers reviews to the service, how they estimate the accessibility, quality and organization. Also gives this study reviews of the clients, how they estimate the necessity of hot meal home delivery service. Also gives the study based on conducted questionnaire development trends to hot meal home delivery service.

Research tasks for the study were to give theoretical frame, review of the social services witch are suitable for older people. Also gives the theoretical chapter review of policy

directions in Estonia and comparison with the Finland and their social services in open care and home care services. Also gives the theoretical frame review of theories of life quality, how it is important and rises, when old people gets social help.

Sample of this study was formed by 40 clients, who were on hot meal home delivery service in city of Tartu on January 2013. The results of the questionnaire were analyzed by quantitative method. A result of the study shows, that client on hot meal home delivery service is mostly satisfied. Mostly the clients were dissatisfied with the taste of food. Although aim of this study was to analyze hot meal home delivery service revealed that one of the greatest problem among the elderly is loneliness. Also the study shows, that its important to pay attention for supporting services to support elderly living a dignified life and rises life quality of them.

Based on study were made same development trends to hot meal home delivery service.

- Consider the notes, which are made by clients on quality of food and taste.
- It 's necessary to mark food boxes, which are delivered with date of cooking.
- Consistently ask for feedback from clients who are on service to develop war food home delivery service.
- Look over the size of the food portion because it's too big for almost all clients and it's more purposeful and effective to change the size of the portion and by that find a opportunity serve a more tasty and more diverse food.
- Give a total overview of menu, which components are used in every meal
- More information for older people, how to use hot meal home delivery service. Also it's necessary to give more information in winter period, because many of older persons doesn't go outdoor when snow and slippery.

For future study's it's important to analyze other supporting social services and how catchable are supporting services in different local governments.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Astrid Hansen

14.11.1979

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

SOOJA TOIDU KOJUVIIMISE TEENUSE EESMÄRGIPÄRASUS JA EFEKTIIVSUS ISIKU TOIMETULEKU TOETAMISEL TARTU LINNA NÄITEL

mille juhendaja on Anne Rähn,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 15.05.2013